

B. N. II, 113.

n. 25, 12.

Q. D. B. V. X 1879288

DISPUTATIO JURIDICA
DE

JURE MO-
NETÆ,

QUAM
Consensu Magnifici ac Nobilissimi Jctorum
Ordinis,

PRÆSIDE

POTENTISSIMI AC SERENISSIMI ELECTORIS
SAXONICI CONSILIARIO SPLENDIDISSIMO,
VIRO MAGNIFICO, NOBILISSIMO, AMPLISSI-
MO, ATQVE EXCELLENTISSIMO,

DN. CASPARE ZIEGLERO,

Jcto & Antecessore in hâc Almâ decantatissimo,
Facultatis Juridicæ Ordinario ac Seniore, Curia Electo-
ralis, Consistorii Ecclesiastici & Scabinatus Asses-
sore Gravissimo,

DN. Patrono atq: Præceptore suo observando
Publico examini exponit

BURCHARDUS Retteberg/

Iltenâ Lünæburgicus.

*In Auditorio Jctorum ad diem Septembr.
boris antemerid.*

WITTEBERGÆ,

Typis JOHANNIS HAKEN, M.DC.LXVIII.

DISPUTATIO JURIDICA

JURIS
M. O.
NETA

Consilio Magnifico et Nobilissimo
Ordinis

PRESIDE

POTENTISSIMI AC ZEREMISSIMI ELECTORIS

Facultatis Juridicae
talis Consilium Ecclesiasticum & Sabinum
fore Gerendum, et
Dispositione ad Praeceptione suo observando

BURCHARDUS STEUBER

In Auditorio
Saxoniae

Typis Johannis-Jakob M.D.C.C.LXXIII

JUVANTE DEO!

Ntiquissimum simplicissimum & maximè naturale inter homines cō-mercium est illud, quod permutati-
one rerum absolvitur. Ecce enim dum triticum tibi deest, quo ego ab-
undo, è diverso verò vinum mihi deficit, cujustu habes copiam, faci-
le hinc inter nos convenire possu-
mus, ut permutatione tritici & vini alter alterius indigentia subveniat.

Olim enim, ait Jctus Paulus in l. 1 ff. de contrab. empt. non ita erat nummus, neq; aliud merx, aliud precium vocabatur. Sed unusquis-
que secundum necessitatem temporum ac rerum, utilibus inutilia permutabat, quando plerumq; evenit, ut quod alteri superest, alte-
ri desit. Est namque hic omnium rerum creatarum finis, ut hominis usibus interviant. Usus autem cujusq; rei, ut Ari-
stoteles animadvertit lib. 1. polit. c. 9. duplex est, per se quidem uterque, sed alter proprius rei, alter non proprius. Propri-
us est, ad quem res principaliter facta est, calcei e. g. usu proprius hic est, ut pedes muniantur, domus, ut habitetur. Non proprius usus, per se tamen, est permutatio, cum qua-
rundam rerum quas possideo, habeo copiam, aliarum verò inopia & defectu laboro. Tum de copia meâ sumo & permu-
to cum illis, qui copiam habent earum rerum, quibus ego careo. Et hæc permutatio non minus est usus rei per se, quam usus proprius, quia scil. omne κτῆμα servire debet indigen-
tia nostrâ. Mich. Piccart. ad Arist. d. l. qui simul addit, videri aliquem Aristotelem inter & Jctum Paulum esse dissensum, dū
utilia cum utilibus ille, hic utilibus inutilia permutari dicit, sed videri tantum, verè eos non dissentire; cum Aristoteles utriusq; permutantis institutum, qui sibi utile querit, atten-
dat, Paulus vero utriusque principiū, à quo moveatur, quod scil. uterque id, quod inutile sibi est, h. e. superfluum & abun-
dans velit à rebus suis abesse, ut magis utile acquirat, quomo-
do i-

A

do i-

do ista Pauli verba etiam explicat Dionysius Gothofredus
ad d. l. 1.

II. Permutandi hâc ratione primis istis temporibus
jam satis prospectum videbatur humano generi, cum in tan-
tâ terræ amplitudine & rerum copiâ facile unusquisq; sibi cõ-
parare tantum potuerit, ut inde permutandi & diversi gene-
ris res sibi aliunde porrò comparandi materiam haberet.
Postquam verò multiplicato genere humano difficulter in-
terdum exquirebatur aliquis, cui superesset id, quod nobis o-
pus esset, & cui vicissim opus id, quod nobis superesset, res
etiam circumferri semper non possent, tum quoq; præstan-
tior esset quandoq; res alterutra, ut difficilis planè hinc fieret
permutatio, cõmuni veluti populorũ cõsensu institutus est nũ-
m9, aptissimũ scil. qualiscunq; cõmercii instrumentũ. Sed quia
non semper, pergit Paulus *¶* *Ctus d. l. nec facile concurrebat, ut cũ*
tu haberes, quod ego desiderarem, invicem ego haberem, quod tu
accipere velles, electa materia est, cujus publica & perpetua estima-
tio difficultatibus permutationum equalitate subveni-
ret, eaq; materia forma publica percussa usum dominiumq; non tam
ex substantiâ prabet, quàm ex quantitate, nec ultra merx utrumq;
sed alterum precium vocatur. Nummus igitur ut mensura, ex
quâ rerum commercia functionem recipiunt, res ipsas redi-
git ad æqualitatẽ. non n. societas fuerit sine rerũ & officiorum
cõmutatione, nec cõmutatio sine æqualitate, nec æqualitas si-
ne cõmuni mensurâ. Francisc. de Caldas *de empt. & vend. cap. 18.*
n. 28. Id ut melius percipiatur, en tibi exemplũ: Potest fieri,
ut pistor eodem tempore non egeat calceis, quando sutor e-
get pane, egeat tamen potu. Itaq; etiam pistor non volet
panem sutori pro calceis permutare, sed vinitorem potius
quæret, ut vinum accipiat, sed qui ipse vicissim pane opus nõ
habet. Ut igitur etiam inter sutorem & pistorem fieri possit
permutatio, & sutoris indigentix succurratur, inventus est
nummus, quo mediante & sutor à pistore sibi comparare pot-
est panem, & hic vicissim à vinitore vinum, & hic porrò ab
alio res sibi necessarias. Quâ ratione nummus non malè spõ-
sor dicitur Aristoteli *lib. 5. Eth. cap. 5.* quod etiam futuræ ne-
cessitati per eum occurrì queat.

III, Tan

III. Tanta cum nummi sit commoditas, quæ non in emptione tantum se exerit, sed etiam in iudiciis familiaræ heriscundæ & communi dividundo, §. 4. & 5. *Inst. de offic. judic.* tum & in negociis atq; commerciis aliis, mirum est, fuisse quosdam, qui pristinos mores revocandos esse censuerunt, quiq; meliorem Reip. statum ominati fuerunt, sicubi omnia commercia permutatione absolverentur. Quibus cum abunde satisfecerit Renerus Budelius *de monet. lib. 1. cap. 3.* necesse non est, ut eandem hic subeamus operam. Id tamen non dissimulo, videri tunc incrementa cepisse φιλαργυρίαν & invaluisse magis auri sacram famem, postquam vidissent homines, auro & argento comparari posse in universum omnia. Cum n. non præsentem tantum, sed futuram etiam necessitatem, quæ metuitur, superare plerique intendant omnes, & non exiguum in nummis habeatur præsidium, illi etiam servando servari in perpetuum sine consumptione possint, nemo est, nisi planè aſotus, qui non in futuros usus, quod ex præſenti comparit, reservat, alius tamen alio tenacius & avidius, ut sunt mores hominum in usu rerum suarum. Quod si tamen in conquirendis pecuniis quis nimius fuerit, non propterea civitati interdici debet usus pecuniæ, nec pristini permutationis contractus per exclusionem emptionis venditionis revocandus est, ut maximè hic simplicior videatur & primæ hominum societati civili convenientior.

IV. De inventore nummi necesse non est, ut multum simus solliciti, præsertim cum ea res ad cathedram juridicam propriè non pertineat, & multis adhuc tenebris involuta sit, uti videre licet apud Polydorum Virgil. *de inventor. rer. l. 2. c. 20.* Plurimi volunt, Tharem patrem Abrahami primam fabricasse monetam, & ex Jctis nostris refert Albericus de Rosate, invenisse se in quâdam scripturâ cujusdam magni religiosi, quod illi triginta denarii argentei, quibus Judas Salvatorem nostrum tradidit, fuerint primi denarii, qui fabricati fuerint in mundo, autoremque habuerint Tharem istum quique per multas deinceps manus pervenerint ad carbonâ pontificum Judæorum. Incidi ego, nî fallor, in eandem scripturam, quam unde acceperim, aut quem ea mentita fuerit

autorem, meminisse amplius nequeo; notare enim id per incuriam omisi. Dabo tamen eadem fide, quâ exscripsi, hoc est bonâ, & infucatâ. Verba sic habent: *Tbarab pater Abrahami jussu Nini Regis Mesopotamie, monetam cudit, precipi, loco à Rege 30. accepit argenteos. Hanc pecuniam dedit Abrahamo filio suo, quam in exilio suo, dum iter faceret, expendit, & ita per varias manus accepere illam Ismaelita, qui pro eâ Josephum emerunt à fratribus suis. Caterum cū Dominus is in Ægypto factus esset, recepit à fratribus suis pecuniam illam, quam tamen illis reddidit; porro illi numerarunt Oeconomo, qui eam misit Sabam, ut inde Regi Pharaoni aliquid emeretur. Tempore verò Salomonis cum Regina de Saba venisset ad auscultandam sapientiam ejus, 30. argenteos hosce in templo sacrificii loco obtulit. Nabochodonosore autem tempore Regis Roboami templum diripiente, thesaurosq; auferente, hosce argenteos cum aliis rebus preciosis Regi Godoliae dedit, qui unâ cum illo militabat, qui usq; ad nativitatem Christi inter cæteros ejusdē thesauros reservati sunt, & ita regnum Godoliae obrinuit Rex Nubie. Tempore a. nativitatis Christi, cum Melchiori Regi Nubie nuntiatum esset, Christum ex virgine natum esse, hanc pecuniam, cum nullum melius se habere sciret aurum, Christo obtulit. Dum a. virgo Maria in viam se dedisset, fugamq; capeberet Regis Herodis Ægypti metu, hanc pecuniam in itinere unâ cum donis trium Regum apud hortum balsami reliquit, illamq; pastor quidam invenit, ac per spaciū 30. annorum possedit. Caterum cū de miraculis Christi multa hinc inde spargerentur, & pastor iste Hierosolymam venit, cumq; à Christo morbo liberaretur, 30. illos argenteos donare in templo docenti voluit, quos tamen Christus non accepit, sed jussit, ut sacrificii loco in templo sacrificaret, quod & pastor fecit, Judeique hos in Carbonam injecerunt, illosq; Judæ, postquam illis Christus traditus est, dederunt. Pecunia a. recepta agrum illum figuli pro 15. emerunt, ceteros 15. dederunt militibus propè sepulchrum vigilantibus. Cumque omnia impleta fuerunt, ad quod destinati illi fuerunt, sparsim inter homines dispensati sunt, antequam a. hoc opus perfectum fuit, semper individui manserunt, ut dictum est. Dicit a scriptura, illos ex argento fuisse, veteribus a. nomine argenti omne metallum nuncupabatur. Euge, quâ bellè cohæret omnia, quâ ingeniosa est hominis*

minis

minis industria in excogitadis fabellis, ut simplici Lectori imponat. Sed hæc *ὡς ἐν παρόδῳ*, & animi gratiâ, occasione ejus, quod de inventore monetæ dixeramus Redimus in viâ, & propius nunc causam nummi efficientem Iustrabimus, non physicam illam, quæ nummum cudit, fabricat & conficit, sed moralem, quæ nummo hanc vim & efficaciam dat, ut instrumentum fit commerciorum habendorum.

V. Qui ad jus gentium recurrunt, & inde originem nummi arcessunt, ut Gabriel Mudæus *ad l. 1. S. est autem ff. de contr. empt.* non aberrant quidem, sed pleriq; tamen solo hoc asserto contenti, quâ ratione gentes in nummi usum consenserint, haudquaquam solliciti sunt. Videas nonnullos ideò ad jus gentium nummum referre, quia pleræq; omnes ejus aliquem habeant usum, quemadmodum & Gratianus jus gentium definiuit, quod sit istud, quo omnes ferè gentes utantur *c. jus gentium dist. 1.* Sed hoc non sufficit Hugoni de Roy *lib. 1. de eo quod justum est tit. 7. n. 2.* quod in se spectandum sit omne jus, non in usu mortalium, & fieri possit, ut ea, quæ peræquè ab omnibus observantur, mala sint & planè iniqua. Quod si igitur ea demum jus gentium faciunt, quæ recta & naturalis ratio dicitat, necessitas humana exoptulat, ac usus hominum cõfirmat, uti vult Hugo de Roy *d. l.* dubitare licet, num juri gentium adscribi debeat usus nummi. Enimverò per rationis discursum ac ratiocinationem naturalem gentes nummos primum introduxisse, non facile dixerim; quanquam non negem, per rationis discursum ac ratiocinationem homines nummorum usum invenire potuisse. Non enim quia aliquis nummum invenit, ejusque usum introduxit, etiam gentes eum invenisse dicendum erit. Siquidem id demum juris gentium esse propriè dicitur, quod ratio humana cuilibet homini ratione rectâ utenti & communem utilitatē atq; necessitatē respiciētī ita determinandū dicitat, ut a dicitet, necesse est, præsentem aut saltem non incognitam esse materiam, in quâ jus istud constituatur. At verò, quot fuerunt gentes ab initio mundi, quæ ne fando quidem de metal-

lis audiverunt quicquam, ne dum ut numini usum excogitare potuerint. Et ergo quomodo inventio nummi ad jus gentium referetur? Nec etiam necessitas humana præcisè nummum requirit, ut necessitate exigente eum inventum fuisse dicamus, quandoquidem ut jam supradiximus, multo antiquior est permutationis contractus, quam emptionis & venditionis, qui fit interveniente nummo, & illis tamen antiquioribus temporibus, quibus nondum fuit nummus, non minus necessitati humanæ subveiri oportuit.

VI. Nihilominus tamen non inficiabor, esse nummum juris gentium, non inventionem quidem, sed imitationem tantum & usum, quo scilicet gens gentem imitata, cum commoditatem maximam in commerciis videret, nummum apud se recepit. Sic enim etiam illud dicitur juris gentium, quod successivè placere omnibus visum est, atque id totius orbis decretum & concilium fuisse existimatur. Alberic. Gentil. *de jur. bell. lib. 1. c. 1.* Postquam igitur nummus inventus fuit, quod per rationis discursum & ratiocinationem fieri potuisse supra concessi, usus ejus vel conventionem tacitam & consuetudinem inter unius principis subditos, vel ipsius etiam principis iussione ita mox invaluit, ut gentibus etiam vicinis sese commendaret. Quæ cum porro rem ad vicinas alias propagarent, & apud omnes maxima ejus utilitas & commoditas animadvertetur, pleræque omnes gentes ita eam probarunt, ut hodie per totum terrarum orbem vix reperire liceat aliquam provinciam saltem inter cultiores, quæ nummi usum & commercii id genus non receperit. Anton. Fab. *de var. nummar. debitor. solut. c. 1. n. 16.* Eleganter, num. 37. Quod igitur in *l. 5. ff. de just. & jur.* & in *l. 1. §. 2. ff. de contrah. empt.* dicitur, emptionem & venditionem juris gentium esse, ita intelligo, quod quia emptio sine nummo perfici non potest, non aliter quam nummo ipse, imò cum nummo & per nummum, usu recepta sit, & hinc juris gentium esse cœperit. Et quia tanta nunc est nummi inter homines utilitas, tanta etiam emptionum & venditionum frequentia, facile hinc patet, insigni Remp. privatam iri commoditate, sicubi nummorum usum tollere quis velit. Albert.

bert. Bolognet. de leg. cap. 26. n. 19. Add. Carol. Molina. de usur. n. 695.

VII. Etsi verò nemini usus pecuniæ interdici possit, nisi quatenus propter conditionem personæ, & factam hinc administrationis prohibitionem, ille restringitur quodammodo & limitatur; non est tamen permittendum, ut promiscuè pro lubitu unusquisq; nummum fabricet & monetam cudadat. Cum enim interfit Reip. ut inter cives justus, & adæquatus, & uniformis monetæ observetur valor, iste verò ex privatorum officinis sperari vix possit, vel unica hæc sufficere potuit causa, cur majestati adscripta & inter regalia relata fuerit ista potestas. Et hoc est quod dicit Paulus Jctus in d. l. 1. ff. de contr. empt. electam fuisse materiam, cujus PUBLICA & perpetua æstimatio difficultatibus permutationum æqualitate quantitatis subveniret, eamque materiam forma PUBLICA percussam esse. Publica enim quia ejus esse debet æstimatio & publica forma, non poterit nummus privatâ autoritate fieri, sed omninò necesse est, ut à majestate hæc omnia ordinentur. Eaque propter voluit Constantinus Imp. ut in suis tantum monetis eudendæ pecuniæ studium frequentetur, si quis fecus fecerit, majestatis criminis reus sit l. 2. C. de fals. monet. Idem suo tempore constituit Carolus Magn. lib. 3. cap. 13. De falsis monetis, inquit, quia in multis locis contra justitiam, & contra edictum fiunt, volumus, ut in nullo alio loco moneta sit, nisi in palatio nostro &c. Et Rex Rotaris in legibus Longobardorum manum ejus incidi vult, qui sine jussu Regis aurum figuraverit, aut monetam confinxerit lib. 1. tit. 28. leg. 1. Quin & ante Constantinum non licuisse hominibus privatis nummum cudere Asconius Pedianus testis est, qui mentionem facit legis cujusdam Cornelie numariae de moneta, ne quis privato pecuniam faceret. Habebantque veteres Romani suos Triumviros monetales, auro, argento, ære, flando, feriendo, l. 2. §. 30. ff. de O. J.

VIII. Solus igitur Princeps, sive qui τὸ κρείον tenet in Rep. & formam nummo dat, & precium. Ipsa quidem materia privatis in usu promiscuo est, aurum nempe, argentum, cate-

cæteraque metalla quivis liberè in commercio habet, preciumq; imponere potest ipse pro lubitu. At cum character publicus semel nummis impressus est, pretium ex privatorum arbitrio & voluntate non pendet, sed uti cudentæ, ita & æstimandæ monetæ jus regium est & supremam refert principis potestatem. Annæ. Robert. *rer. judicat. ar. lib. 1. cap. 16.* Cui & illud addo, per characterem impressum principis hoc regale ita confirmari, ut nulli privato delere illum, & monetam per liquefactionem resolvere liceat. Fabian. de Monte *de emption. quest. 5. princ. n. 10. 11.* Ratio est, quia pecunia destinata est usui publico & communibus commerciis, ut eo commodius sibi de rebus & necessariis & utilibus prospicere possint subditi. At hunc usum intervertit, & principem sine intento defraudat, qui nummos conflando & liquefaciendo extingvit. Quocirca approbare nequeo, quod pro contrariâ sententiâ fundamenti loco ponit Paulus Laymannus *theol. moral. lib. 3. tr. 3. p. 1. c. 5. n. 5. vers. simile &c* eos qui conflant meliores & ponderosiores nummos, monetam publicam non pervertere, sed cum singulorum nummorum domini existant, nihil dolo facere videri, si jure suo utantur. Enimverò dominos esse nolim negare, per ea, quæ habet Nicol. Oresmius *de mutat. mon. cap. 6.* Sed quia nummus sive materia formam publicam percussa usum dominiumq; non tam ex substantiâ præbet, quam ex quantitate *l. 1. pr. ff. de contr. empt.* atque illa quantitas à Principe suam habet originem, eum scilicet in finem, ut commercia per eam promoveantur, non poterunt subditi sub prætextu dominii, usum publicum impedire, & in substantiam nummi, quam non nisi cum quantitate definitam habent, aliquid principis instituto adversum statuere. Non enim videtur nummus esse in commercio privatorum, tanquam massa, sive respectu materiæ simpliciter, sed respectu publicæ indicaturæ & quatenus nummus est, ut hinc commercia faciliora reddantur. Carol. Molinæ. *de commer. & usur. num. 765.* Et quis verò negaret, perverti ita monetam publicam? quippe quæ talis amplius non est, postquam in pristinam materiam fuerit redacta. Et hinc statuunt Doctores pro pecuniâ debitam, mas-

sam

lam auri vel argenti solvi invito creditori non posse, Ren. Budel. *de monet. lib. 2. cap. 17. n. 3. 4* quod liceret utiq; si moneta non esset per conflationem extincta & perversa. Non igitur caret ratione, quod Ferdinandus I. Imperator in edicto monetario resolutionem & conflationem nummorum severè prohibuit, s. *Wir ordneu &c.* quanquam pœna ignis transgressoribus decreta, rigorosa nimis videatur, & ex hoc superioribus annis dictare eam noluerint Scabini Lipsientes, notante Carpzovio *p. 1. prax. crim. quest. 43 in fin.* præsertim cum in universo ferè Imperio Romano Leges monetariæ tum temporis quiescerent.

IX. Posito jam isto principio, jus cudendi monetam ad supremam in Rep. potestatem pertinere, dubitare nunc merito licet, num vel concessionis, vel præscriptionis titulo acquiri id possit inferioribus, & qui summam eam potestatem nõ habent. Communis sententia est, acquiri posse. Plurimi tamen cum glossâ *ad l. ult. C. de fals. mon.* distinguunt inter universitates & privatos, illas capaces esse dicunt talis potestatis, hos minimè. Ita post Bartolum, Baldum, Angelum Bocerum *de regalib. cap. 2. n. 227.* Martinus Laudensis verò & cum eo Renery Budelius *de mon. l. 1. c. 4. n. 5.* etiam privatos habiles esse volunt, sicubi eis concessio facta fuerit motu proprio, vel cum clausula, *non obstante.* Ego, dum ex principiis suis quæstionem hanc examino, id maximè attendo, potestatem cudendi monetam non jure positivo, sed gentium, inter regalia referri, & referri omninò debere. Invento enim nummo, omnium interest, ut justus sit ille, & æquabilem contineat atq; perpetuam in suis speciebus quantitatem. At observari illa difficulter poterit, si plures in uno unius Principis territorio facultatem monetandi habeant. Conqueritur eâ de re Ludovicus à Pegvera *decis 46. n. 4.* quod in regno Cathalonix ferè singulæ civitates pecuniam, maximè minutam, planè diversam habeant, illamque putat negociationem potius confundere, quam ei conducere. Similia refert Annæus Robertus *rer. judicatar. lib. 1. cap. 16.* Id cum attenderent Valentinianus, Theodosius & Arcadius Imppp. anno CCCXCIII. omnes ejusmodi concessionem revocarunt, nec ulli amplius ejusmodi potestatem competere voluerunt.

B

luerunt.

luérunt, *l. fin. C. de fals. monet.* Eam enim constitutionem generalitèr non de privatis tantum, sed de aliis etiam potestate aliqua fulgentibus, & ipsis adeò universitatibus & merum & mixtum imperium habentibus intelligo. Eo igitur tempore ab Imperatoribus tantum ea potestas exercita, nec ulli præterea communicata fuit, saluberrimo, ni fallor, instituto, quod ita ab unius regimine omnis nummorum tum structura, tum valor & æstimatio dependeret. Conf. Bachov. *ad Treutler. vol. 2. disp. 32. tit. 8. lit. E.* Atq; id scil. præcipuè exigit hujus regalis natura; ut hinc optimo jure concludere liceat, quod nec per præscriptionem quidem acquiri possit ab inferiore ista talis facultas.

X. Consuetudine tamen invaluit deinceps, ut etiam inferioribus à principe monetam cudere liceret. Anton. Perez *ad tit. Cod. de vet. numism. potest. n. 7.* Fabian de Monte *de empt. qv. pr. 5. n. 5.* Gvid. Pap. *quest. 498.* Mynsing. *cent. 4. Obs. 24.* Regner. Sixtin. *de regal. l. 2. c. 7. n. 91. seq.* Joh. Aquila *de pot. & util. monet. cap. 1.* Et hinc non tantum præscriptione, sed etiam per privilegium talis facultas acquiri hodiè potest; quod tamen non aliter admittendum censeo, nisi sub hac conditione, ut nec materiã nec pondere, sed solo caractere differat moneta, quam inferior princeps fabricat, ab eã, quam cudit superior. Vid. Petr. Gregor. *syntagm. jur. lib. 36. c. 2. n. 25.* Id enim si non observetur, perit harmonia, quæ cujusvis Reip. quasi anima est, nec quicquam tum poterit circa rem monetariam superior decernere, quod perpetuum esse possit & universale, quodq; ab inferiore similem potestatem habente non possit impediri. Non necesse est, ut multa hinc ex recessibus Imperii huc facientia adducam. Plerumq; v. ipsa etiam privilegia non aliter conceduntur, nisi sub hac conditione & modo, ut privilegiatus monetam Imperiali conformem cudi faciat. Sic n. se habent verba privilegii Magdeburgensibus concessi, uti leguntur apud Alemann. *in palæstr. consult. 8 p. 846.* Doch sollen alle Guldene und Silberne Münzen/die sie/wie obstehet/schlagen und Münzen lassen/von Gerich/Nadel/Korn/Schrot/Gran/Behalt/Werth und Gewicht obgemelter unserer und des heiligen Reichs neugemachter Münz Ordnung gemäsh/und nicht geringer seyn. Auch wo wir/

wo wir/ oder unsere Nachkommen am Reich künfftig über Furh o-
 der lang der Guldenen und Silberen Münh halben enderung und
 andere Ordnung für nehmen/ geben und machen würden/ der selben
 gemelte Bürgemeister/ Rathmanne und Innungsmeister der al-
 ten Stadt Magdeburg / und ihre Nachkommen sich alsdannge-
 maß und gehorsamlich halten &c. Simili stylo concepta sunt
 privilegia alia, ut adstricta intelligatur potestas data, & supe-
 rioris legibus subjecta. Nec ergo vel privilegio vel præscri-
 ptione ita acquirere jus istud licet, ut à superioris legibus
 planè sit exemptum & immune Ex hoc autem duo conficio:
 Primo, potestatem monetæ cudendi inferiori competentè
 non esse plenam, sed restrictam, & superioris regimini subje-
 ctam, & in hoc solo ferè consistere, quod suo nomine signato
 & characterem imprimere pro lubitu inferiori liceat. Secun-
 dò, abuti potestate sibi competente principes inferiores &
 civitates, sub schemate monetæ provincialis aut civicæ Land o-
 der Stadtmünh singulares quosdam nummos cudentes, qui
 nec pondere nec materiâ superioris legibus respondent, sed
 ab iis multifariam recedunt, præsertim si in magnâ copiâ ejus-
 modi nummi fabricentur. Etsi enim excusari solet istud
 factum hoc argumento, quod inter subditos tantum suos æsti-
 mari tales nummos & in commercio esse quisq; velit, nec ul-
 li extra territorium suum propterea faciat præjudicium; non
 animadvertit tamen ille, non inter cives tantum subsistere cõ-
 mercia, sed cum exteris etiam sæpiusculè multo cum emolu-
 mento frequentari; & hæc insigniter impediri, sicubi deficiat
 nummus utrique communis. Cumq; ille unà cum subditis suis
 partem faciat totius, satius omninò esset ordinem & legem to-
 tius observare, eiq; conformem se reddere, quàm suorum cõ-
 detrimento discessum facere. Ut jam taceam temporarios ple-
 rumq; esse ejusmodi nummos, & occasu suo, nisi aliunde pro-
 spiciatur, ipsis tandem civibus damnum ex se inferre, quod ta-
 men omni modo evitare quemcunq; decet imperantem.

XI. Ex dictis liquet, solidum & plenum jus monetæ es-
 se tantum penes eum, qui majestatem habet & summum in Rep.
 imperium, consequenter eum, qui sine titulo jus istud exer-

et, Majestatis læsæ crimen committere, *l. 2. C. de fals. monet. et si bonam & perfectam monetam cuderit, tam respectu materiae, quam formæ, & valoris.* Tiber. Decian. *tr. criminal lib. 7. cap. 23. n. 26.* M. Ant. Peregrin. *de jur. fisc. lib. 1. tit. 1. n. 25.* Petr. Paul. Paris. *part. 4. consil. 169. n. 20.* Ista talis enim, ut maximè in substantiâ suâ proba sit, falsa nihilominus dicitur, quia scil. cuditur ab eo, qui non habet cudendi auctoritatem. Didac. Covarruv. *de veter. numism. collat. cap. 8. n. 1.* Joseph. Mascard. *de probat. conclus. 1069. n. 2.* Venit enim & hic nomine paracharakterum, quos majestatis crimine teneri pronunciant Valentinianus, Theodosius & Arcadius Impp. *in l. 8. C. Theodos. de fals. monet.* quia scil. non minus atq; ille, qui monetam in materiâ vitiosam cudit, *καρῆται.* Quanquam enim ille plus peccet, dum & falsum in materiâ committit, & majestatis jura involat, uti sunt plura ejusmodi crimina alia, quorum actus diversis opponuntur virtutibus, unde necessariò duplex malitia exsurgit, de quibus videri poterit Thomas Hurtado *tract. 4. cap. 8. resolut. 47 §. 1. n. 563. seq.* iste tamen, qui sine auctoritate publicâ nummos omni aliâs labe & vitio carentes format, non minus in majestatem peccat, & quo ad hoc crimen, ejusdem est cum illo conditionis, eundemq; committit dolum. Posito hoc, capere nequeo, quod scribit Tiberius Decianus *d. l.* quoad pœnam falsi concedere se, minus peccare eum, qui probam cudit monetam, sed quoad crimen læsæ majestatis plus eum delinquere. Enimverò uterq; majestatis crimen committit, & qui probam cudit monetam auctoritate privatâ, & qui improbam; sed profectò qui improbam cudit, plus videtur injuriæ inferre majestati, quam ille alter, quod & potestatem sibi arroget, quam non habet, & cum majore improbitate atq; in perniciem Reip. cum ille in priore tantùm peccet, satis quidem improbè & enormiter, delicto tamen simplici, non composito.

XII. Vindicavimus hætenus jus cudendi monetam, & adscripsimus uni illi, qui in Rep. summum tenet imperium; consequens nunc est, ut videamus, num idem ille monetam semel approbatam, & inter subditos suos usitatam mutare prohibitu possit. Et quidem ipsam potestatem mutandi simpliciter

ter & absolutè consideratam, nemo fortè est, qui principi de-
 neget, quandoquidem nihil omninò circa monetam fieri pos-
 sit sine consensu Principis vel expresso vel tacito. Utrum au-
 tem potestas illa mutandi Principi ita competat, ut exercere e-
 am possit suo arbitrio sine consensu subditorum, controversi-
 am parit haud levem. Qui summitatem imperii intuentur, ve-
 rentur, ne de summitate quid pereat, si id subditorum suffra-
 giis exponatur. Ajunt, teneri subditum principis decreta
 de quâcunque civili re approbare, nec Principem propterea
 subditi sui voluntatem explorare debere: valorem & æstimati-
 onem nummi à majestate ortum habere, eundem igitur illum
 simili planè modo à majestate prohiberi aut mutari posse, &
 quæ sunt alia. Sed enim videntur mihi illi Principem ita in-
 formare, ut facili præcipitio in Tyrannum degenerare queat.
 Ostendi ego *exercitat. IX. num. 15.* nihil decedere majestati, si in
 legibus ferendis consilia adhibeantur subditorum. Id etiam hîc
 adplicatum volo. Nec n. propterea, quod cum subditis deli-
 berationes instituuntur, potestas circa monetam illis subjici-
 tur aut communicatur; nec ideò consensus eorum requiritur,
 ut princeps eam potestatem exercere possit, sed ut justè & re-
 ctè exerceat, quæ rectitudo & justitia aliunde haberi vix pot-
 est in hâc materiâ, aut cognosci saltem non aliunde, nisi ex suf-
 fragiis populi in comitiis. Commercia uti ultro citroq; ha-
 beantur & exerceantur, Principis aula ferè ignorat, & subditi
 ipsi exponere vix possunt, nisi communicatis consiliis; com-
 mercius igitur an & quatenus per mutationem monetæ impedi-
 mentum inferri possit, quod attendere omninò tenetur Prin-
 cept, à subditis ut discat necesse est. Id si negligit, magno suo
 malo quam sæpissimè experietur legum monetariarum incô-
 moda, & damnum inde proveniens non animadvertet, nisi
 postquam illatum fuit, & emendandi nulla superest facultas.
 Videbatur ab initio monetæ cupreæ introductio maximè lu-
 crofa esse Regi Hispaniæ, quoniam 20. coronati, quibus em-
 ptum cuprum fuerat, augeri poterant ad coronatos centum.
 Sed hoc ipso ruinam incurrebat populus, cui ad commercia
 quotidianæ necessitatis alia moneta relicta nō fuerat, quam il-

la cuprea, quæ alibi expendi non poterat, cum interea necesse haberet perquam multa ex peregrinis petere regionibus. Observatumq; fuit, monetam hanc cupream eâ quantitate factam, ut numerus ad quadraginta milliones auri adscenderet. Vid. Autor libri Gallici *de statu Sveciæ cap. 8.* Sic igitur ex eventu addiscitur, quam periculosum sit in re monetariâ aliquid novi decernere.

XIII. Præter hanc rationem, cur super mutatione monetæ subditi audiendi sint, occurrit adhuc alia haud paulo gravior atq; exquisitior & nî fallor, magisurgens. De jure scil. quaesito vulgatū est axioma, id nec a principe quidem auferri posse. At auferret utiq; ille, si faceret per legem monetariam, ut qui centum hodiè habet in pecuniâ numeratâ, cras octoginta tantum habeat, nummi valore imminuto, aut etiam, ut omnino nihil habeat, nummo hætenus usitato prorsus prohibito. Sive n. tantum demat Princeps de ipsis corporibus nummorum sive de valore eorundem, utrobiq; jus, quod in pecuniâ æstimatum habet subditus, aufert, utrobiq; facultates ejus intervertit & pauperiorem reddit. At hoc boni principis esse, nemo sanus dixerit Politicus. Conf. Joh. Aquil. *de pot. & util. monet. cap. 5.* Sed nec eo quidem casu, quo augetur valor monetæ, opes subditorum quod incrementum capiant, dici potest, & fallitur vulgus, dum se ditari credit, quoties crescit aurei valor. Sicut enim nummi precium augetur, ita etiam crescunt & augentur tam mercium, quam cæterarum rerum pretia. arg. *l. 2. C. de veter. numism. potest. lib. XI.* ubi videri poterit Dionys. Gothofredus, tum & Jacobus Gothofredus singulari dissertatione, & Franciscus Balduinus *in Constantin. M. pag. 127.* Unde fit, ut generali & publico cujusq; nummi incremento privatis neque accedat, neq; decedat quidquam. Imò fieri potest, ut hoc casu majus constituatur rebus precium in proportionem ad valorem monetæ mutatum, quam fuit olim, uti fieri solet, quando aviditati humanæ aliqua ditescendi suggeritur occasio. Optimè ista anno clō Io XXXVII. statibus & civibus suis in comitiis Lipsiensibus exposuit Georgius Dux Saxonie gloriosissimæ memoriæ, cujus verba merito hæc adscribo: **Wir haben euch auch**

auch anzeigen lassen/das hefftig auff Uns gedrungen wird/unsere
 Münze zu verringern/ und Uns in eine andere Münz Ordnung
 einzulassen/das wir zuthun nicht bedacht. Wo es auch immer
 darzu kehme/das Ihr euch darein führen lieffet/ so würdet Ihr
 Land und Leute in einen solchen schaden führen/der unüberwindlich
 were. Denn wenn die Münze geringert werden solte/würde man-
 cher/der da auff 1000. R. verschrieben/dem werth nach bis in 1200.
 dafür geben müssen/dargegen doch alle eure Zins und Einkommen/
 sonderlich die Erblichen geringert. So werdet Ihr auch alle Din-
 ge umb geringe Münze theurer kauffen müssen/denn sich der Han-
 delsman von stund an nach der Münze richtet. Zu dem/ so wür-
 de der Handel in diesen landen sehr abnehmen. Nehme dann die
 Handthierung ab von frembden Mann/ so würde auch euer ver-
 treib an Getreidicht/Fischen/Wolle und Viehe abnehmen/ und
 würden also euere Güter wohl umb den vierdten Pfennig fallen.
 Zu dem/wo die Münze geringer gemacht würde/ und die Gewer-
 cken und Bergleute solten ihr schwehr erbauet Silber umb gerin-
 ge Münz geben/ werden die Bergwerke allenthalben liegen blei-
 ben/und würde also dem Lande ihr Vertreib und Nahrung entzo-
 gen/und die Gebürge wiederumb verwüestet. Und ob dieß Land
 auffeinmahl verheeret werden solte/ so könt es doch so viel Scha-
 den nicht zufügen/ Derhalben wir euren Rath und Bedencken
 begehren &c. *Boni scil. principis est, non cavere tantum, ne
 quid Resp. capiat detrimenti, sed monere etiam subditos de
 periculo imminente, ut perspectè magis rebus suis attendant,
 & salutem communem pro virili quisq; promoveat. Et hoc
 perpetuò hæctenus summâ cum laude & invidendo exteris en-
 comio intenderunt Serenissimi Duces & Electores Saxonix, ut
 probam in provinciis suis monetam & cuderent ipsi, & cusam
 ab aliis reciperent, factâ simul statibus suis ad promissione, si-
 ne præscitu & consensu eorundem mutationem monetæ se nō
 admissuros nec procuraturos, uti inter alia testantur literæ ad
 invictissimum Imperatorem Ferdinandum Augusti Electoris
 Serenissimi, menle Julio, anno clō 15 LX. De incommodis a-
 liis, quæ ex mutatione monetæ oriuntur, videri poterit An-
 ton. Perez. Cod. de vet. numism potest. n. 13. 14. seq. Elegantia sunt
 yerba*

verba Bodini, & digna, quæ hîc legantur ex lib. 6. de Rep. c. 3. pr. *Rei nummarie*, inquit, *curatio non tantum utilis, sed etiam civitatibus tantoperè necessaria videtur, ut sine eâ commodè consistere non possint. Et quo major necessitas est, eo magis nummorum depravationi prospiciendum: cum ea res incredibile afferat universis ac singulis detrimentum. At non modò corrumpi moneta, sed ne mutari quidem potest sine incommodo civitatis; quoniam mutatio precii ac materiae numismatum census etiam ac bonorum cujusque dubitationē affert. quo fit, ut nemo quantum in bonis habeat, constituere possit, incerta sunt pacta conventa, quæ versantur in societatibus, tutelis, fidejussis, mandatis, rebus emptis, venditis, conductis, locatis, quibus vitæ societas continetur, incerti redditus, vectigalia, tributa, deniq; pænæ ipsæ ac premia, quæ à legibus & iudicibus irrogantur, incerta sunt futura. postremò erarii opes, ac multa tum in publicis tum in privatis rebus rationibusq; dubia ac suspensa fore necesse est.*

XIV. Sequitur nunc ut de materiâ videamus, ex quâ nummus constituitur. Etsi n. sint, qui nummum solâ quantitate absolvi, & extra omnem materiam considerari debere contendant, inter quos præcipui sunt Franciscus Hottomanus, *illustr. quest. 15.* Hermann. *Vultejus l. 1. Jp. Rom. c. 62.* Annaus Robertus *rer judicatar. l. 1. c. 16. & l. 4. c. 18.* moti in primis textibus illis, quibus pecunia, ut quantitas, corpori contradistinguitur, facere tamen cum illis ideò nequeo, quia ab ipso Imperatore pecunia inter res corporales refertur, *S. un. Inst. de reb. corp. & incorp.* & corpora etiam in pecuniâ cogitari, Papinianea statuit *Jurisprudential. 94. S. 1. ff. de solut.* Id verum est, aurum, argentum, æs, ex se & suâ naturâ non constituere aut facere nummum, sed necesse esse, ut accedat forma; quæ auro aut argento nummi qualitatem induat, & metalla illa ad certum usum restringat; illa tamen formæ impositio & effectio non facit, ut tota nummi substantia posthac in solâ & nudâ quantitate consistat, cum & quantitas sine materiâ in usu rerum non inveniat, & quantitas quoad pondus determinetur jam tum, antequam nummus plenè perficiatur, dum scil. materiæ in certo pondere consideratæ & separatæ, nummi forma imprimitur, & pondus aliàs nisi in materiato corpore non subsistat, nec

con-

concipi quidem sine eo possit. Quod autem pecunia interdum ut quantitas corporibus opponitur, id rectè observat Arnoldus Vinnius *ad tit. Inst. de reb. corp. & incorp.* ideò fieri, quia est ex earum rerum numero, quæ in genere functionem recipiunt, quæq; ideò corporibus aut speciebus contradistinguntur, quod altera alterius vice fungi possit sine ullo detrimento Creditoris, cui tantundem proficit res in genere reddita, ac si eadem numero, quæ data est, reddita fuisset *l. 2. § 1. ff. de R. C.* Jacob. Gothofred. *in disert. de funct. & equal. in mut. pag. 25. seq.* Nec frustra igitur sunt Creditores illi, qui non aliam sibi reddi stipulante monetam, quam qualis credita fuit, attendendo scil. unà cum quantitate materiam, ne superveniente mutatione quantitatis aut valoris, damnum incurrant, quod incurrisse quam plurimos superioribus annis à patribus nostris accepimus.

XV. Postquam igitur certi sumus, materiam facere partem nummi, eamq; haud frustra attendi in commerciis, disquirendum nunc erit de qualitate ejus, ut inde constet, quæ potissimum materia eligi debeat ad conficiendum nummum. Nos tale ponimus principium: Quicquid adhibetur in hoc, ut mensura sit rerum aliarum, debet esse tale, ut per se minimè aut difficulter saltem flectatur. Hugo Grot. *de jur. bell. & pac. l. 2. c. 12. n. 17.* Et hoc est quod ait Iustus in *l. 1. ff. de contr. empt.* electam esse materiam, cujus publica ac PERPETUA æstimatione difficultatibus permutationum æqualitate quantitatis subveniret. Perpetuitas ista æstimationis fundamentum habet in perpetuitate materiæ ipsius, quatenus scil. illi edacitati temporis & consumptioni resistit. Aristoteles duas facit nummi conditiones *l. 1. politic. c. 9.* unam, ut materia ejus sit ex numero rerum utilium, alteram, ut ipse sit *ἐὐμετὰ τοῦ χρυσοῦ*. Prior, inquit *ibid.* Piccartus, ideò requiritur, quia si prorsus nummi materia inutilis esset, nemo pro rebus suis eam acciperet, puta si ex papyro, corio, aut ungulis animalium, pisciumque squamis vel testulis nummi fierent. abrogatâ n. precii lege nihil ipsis reliquum esset. Secunda autem requiritur propter primam. Ut n. nummi materia utilis sit, debet esse

tracta-

tractabilis, i. e. debet facile posse circumferri, condi, liquari, cogi, duci, cudi, figurari, versarique, durare tandem in his omnibus minimo sui detrimento. Quæ posterior conditio separat nummum à frugibus, aliisque rebus omnibus, quæ utiles quidem sunt, non tamen dictis modis tractabiles.

XVI. Perpetuitate & tractabilitate tali rebus omnibus præstant metalla, quæ propterea immortalia vocat Salvianus Episcopus Masiliensis *lib. 2. contr. avarit.* Idonea igitur illa cœperunt haberi, ex quibus conficeretur nummus. Sed cum ipsorum metallorum non par omnium sit conditio, sed unum altero tum raritate, tum virtute præstet, ex omnibus tandem aurum, argentum, & æs selecta fuerunt, ita tamen, ut inter hæc tria adhuc alterum altero præstantius haberetur. Oportuit, inquit Nicolaus Oresmius Episcopus Lexoviensis *tr. de mutat. monet. c. 2.* quod numisma fieret de materiâ preciosâ & rarâ, cuiusmodi est aurum, sed talis materia debuit esse in competenti abundantia, (hæc non videntur satis cohærere: si n. materia debuit esse in competenti abundantia, non oportuit numisma fieri ex materiâ rarâ) propter quod, ubi aurum non sufficeret, moneta fit cum hoc de argento: ubi a. duo ista metalla non sufficerent, vel non haberentur, debet fieri mixtio, aut simplex moneta de alio puro metallo. Sicut antiquitus fiebat ex ære, ut narrat Ovid. *1. Pastor.* dicens:

*Æra dabant olim: melius nunc omen in auro
est,*

Vietaq; concessit prisca moneta nova.

Et concedere possum Antonio Fabro, in *tract. de var. nummar. deb. solut. c. 1. n. 22.* scribenti, in distingvendis metallorum æstimationibus antiquas gentes inspexisse præcipuè, quænam ex iis frequentiora essent, quænam rariora. Sed in omnibus tamè illis rarioribus metallis concurrunt alia, quæ in reliquis metallis frequentioribus non inveniuntur. Ita aurum diu pertractatum nunquam manus tangentis inficit, nec sui vel alterius coloris lineas alicui corpori imprimit, nisi coticulæ vel Lydio lapidi atteratur, tunc n. lineas sui simillimas reddit, quod summam in auro perfectionem & puritatem indicat. Ab acribus porro

porrò succis in suâ quantitate nullam sentit noxam, & rubigine non infestatur, per multa licet secula intra terram sepultum, nisi alteri metallo fuerit mixtum: non scedatur sale in aureo salinario vase positum; per fusionem non minuitur, sed purificatur magis & splendidius redditur, & quæ sunt aliæ ejus qualitates, de quibus videri poterit Athanasius Kircherus *in mund. subterr. lib. 10. sect. 4. c. 4. §. 2.* Sic & tractabilius est argentum & sonorum magis aliis metallis, ejusq; usus in medicinâ haud exiguus. Idem Kircher. *ibid.* Ex quibus patet, falsum esse quod opinatur nonnulli, auri argentiq; nobilitatē in opinione hominum consistere, & abstali errore si foret, non majori aurum argentumve futurum esse precio, quam æs & ferrum. Statuendum scil. hoc ideò fuit, ut sustineri posset opinio, materiam in pecuniâ non esse attendendam, & liberum hinc esse principi designare materiam, quæ precii nomen impleat. At nunquam ego concessero, solum valorem imposititium nummi essentiam constituere, sed confidenter assero, materiam esse partem æquè principalem & consubstantialem, imò basin, radicem, mensuram, normam & fundamentum valoris, ita ut ipse valor impositus justus dici nequeat, nisi in commerciis & permutationibus observet æqualitatem, ἰσοδυναμίαν & pariatonem materiæ. Et hinc concludo, considerabilem quidem esse aliàs quantitatem sine certæ materiæ subjecto, (quomodo Geometræ figuram, & in eâ angulos, segmenta, sectores & ejusmodi alia per ἀφαίρεσιν Mathematicam considerant, non conceptâ simul, cui insunt, materiâ, nec ut materiæ isti sensibili immersa sunt) sed in re monetariâ quantitatem unâ cum materiâ considerari debere, ne in permutationibus & commerciis pro rebus τὰ ἐξ ἀφαιρέσεως ὄντα, ut sunt Mathematicorum conceptûs, reddamus, & alteri contrahenti meras formas obtudamus.

XVII. Hæc tamen omnia cum vix observari possint necessitatis & publicæ indigentia tempore, non imprudenti tum consilio ex quâvis materiâ, stanno, ferro, plumbo, etiam corio, cortice, papyro, moneta conficitur. Exempla passim prostant, & patrum nostrorum memoriâ aliquoties id usu venisse

087
nisse legimus. Si tamen dicendum, quod res est, nummi
isti veri nummi non sunt, sed tantum vice nummorum, ve-
luti subsidiarii quidam sponsores, habentur. Nec n. ad ma-
terias ejusmodi confugere licet, nisi quando urgentissima
fuerit necessitas, nec aliâ intentione, nisi, ut cessante ista ne-
cessitate cum veris nummis & qui probæ speciei fuerint ite-
rum permutentur, & damnum communitati illatum refar-
ciatur. Rener. Budel. *de monet. lib. 1. c. 1. n. 27. 31.* Hoc exem-
plo Imperator Fridericus II. post exhaustam diuturnitate I-
talici belli pecuniam omnem, jus sit coriaceam monetam cu-
di, eiq; valorem aurei Augustalis assignavit, simulq; per
præconem edici voluit, se bello finito pro singulis coriaceis
nummis aureum Augustalem restitutum. Quod cum bonâ
fide præstitisset, innuere voluit, subsidiarium tantum & vi-
carium esse monetæ coriaceæ usum, veram a. monetam non
esse, usum etiam ejus cessare debere, simul ac necessitas de-
fierit, & indigentia subventum fuerit. Quod si verò pro-
vincia aliqua aurum & argentum planè ignoret, neq; cum
gentibus auro & argento utentibus commercia exerceat,
quin ferreâ, stanneâ aut plumbeâ monetâ uti possit, etiam
extra casum extremæ necessitatis, dubium mihi nullum est.
Ἀυτάρκεις n. talis dum est populus, & commercia longius nō
extendit, nec alieno necesse est ut utatur intra pomeria sua
commercii instrumento, dum tamen & in sui nummi mate-
riâ observet illud, quod supra diximus, ut & utilis ea sit &
ἐπιταχέεις &. At ubi semel receptus fuerit aureus, ar-
genteusve nummus, non poterit ille sine gravi Reip. da-
mno abrogari. Et huc scil. principis cura spectat, ut inte-
gra & illibata conservetur moneta, idemq; retineatur va-
lor, quia scil. interest Reip. justam & perpetuam ab uno-
quoque subdito rerum suarum iniri posse æstimationem, e-
amque certam semper custodiri, & commerciis mensuram
adhiberi perpetuò eandem.

XVIII. Quæsitum memini, quâ fiat, quod ab re mo-
netariâ stannum, quod & plumbum candidum dicitur, pror-
sus exulet, cum tamen & utilis ea videatur materia &

εὐμε-

de rebus metallicis Respondet Petrus Gregorius l. 36. *syntagm.*
 cap. 2. n. 7. id ideò fieri, quia stannum ex materiâ constat de-
 ciduâ, & collybum facit majorem, breviq; tempore justâ
 amittere solet pondus, quod vix in argento præcavere lice-
 at. Sed ei obverti posset, per mixturam & accessionem al-
 terius metalli corrigi id forte & indurari, nisi resisteret Re-
 nerus Budelius, qui *lib. 1. de monet. c. 1. n. 24.* contra Didaci
 Covarruvix sententiam statuit, & experienciâ confirmat, stâ-
 num omnibus aliis metallis esse maximè inimicum, ac in
 mixturis cum reliquis metallis quasi lethiferum existere ve-
 nenum, ita ut ea perdat, destruat, atq; corrumpat. Te-
 stanturq; rei tormentariæ magistri, in mixturâ bombardariaâ,
 ex quâ scil. tormenta bellica fabrefiunt, dum singulis
 libris viginti æris una plumbi candidi additur, æs profus
 lentescere & in se ipso mutari. Dum igitur duritiem ju-
 stam non habet stannum, & aliorum metallorum qualitates
 non admittit, æquè tractabile illud, uti aurum, argentum,
 æs, dici nequit. Quibus accedit, quod nec raritate se, nec
 pondere commendet, cum & passim ejus non exigua in-
 veniatur copia, & quia hinc in minori precio habetur, etiam
 oneri sit viatori, quorum utroq; tamen, & raritate scil. &
 æstimatione, gravitas auri, quæ omnium maxima est, com-
 pensatur. Sed hæc ad Physicòs magis & Mathematicos per-
 tinent, à quibus docemur, gravitatem molis stanneæ ad
 gravitatem ejusdem molis & quantitatis argenteæ se habe-
 re, ut 75. ad 104. & ad gravitatem aureæ ut 75. ad 187½ Vid.
 Joh. Bapt. Ricciol. *in Almagest. lib. 2. cap. 5. n. 9.*

XIX. Magis ad nos pertinet, ut inquireamus, quid sit
 illud, quod ait Ulpianus in l. 9. §. 2. ff. ad L. Cornel. de fals. Eâ-
 dem Lege exprimitur, ne quis nummos stanneos, plumbeos, emere,
 vendere dolo malo vellet. Ergone licet tales emere vendere
 sine dolo malo? & quid est emere, vendere nummos? cum
 non mercis illi sed precii vice fungantur? Dionysius Go-
 thofredus ad istum textum, & ante eum Barnabas Brisso-
 nius *select. antiq. lib. 1. c. 8.* ista Legis Cornelix verba refe-
 runt ad nummos peregrinos, Daricos scil. Philippos, tetra-
 drach-

drachmum Atticum, siclos, nummos victoriatos, & alios id genus, quos cæterarum rerum exemplo in emptione deducere Romani soliti fuerint, perinde ut apud nos hodiè medalix, uti vocantur, h. e. numismata prisca & rara, quæ olim precium fecerunt, mercis vice funguntur, & magni interdum æstimantur. Sed hæc glossa non placet Antonio Matthæo de criminib. ad tit. de fals. c. 4. n. 4. quod istiusmodi nummi, utpote veteres, probi, imò optimæ notæ fuerint. Ipse igitur generaliter rem definit, omnem nummorum emptionem venditionem prohibitam fuisse, siue probi illi fuerint, siue nequam. Illos ideò, ne empti exportarentur in diversa & hostilia litora, & ne illis conflatis nequiores cuderentur. Hos verò, ne preciosioris metalli colore tincti simplicioribus pro probis obtruderentur. Sed quod generaliter asseruerat Matthæus, destruit ipse mox per additam limitationem, dum ait, non simpliciter improborum nummorum prohiberi emptionem, sed adjici ne quis emere vendere dolo malo vellet, id est, eo animo, ut imperitis imponeretur. Concedit ergò licuisse emere vendere nummos stanneos, plumbeosve, dum tamen id sine dolo malo fieret. Habebant enim Romani nummos stanneos & plumbeos, sed non in usu publico; quomodo & nos ejusmodi nummos habemus, qui calculo inserviunt, ex ære aut orichalco confectos. Et tales vendi, nihil prohibet, nisi, qui subesse potest, dolus malus. Habuisse verò Romanos etiam alios nummos ex auro & argento, qui in usu publico non fuerunt, constat ex l. 1. Cod. Theodos. si quis pecun. constav.

XX. Qui verò in usu publico fuerunt, non alii fuerunt præter aureos, argenteos, & æreos. Nec nos alios in usu habemus, nec habere alios expedit, ut maximè sint, quibus difficulter id perivadeatur. Cæterum quia Natura in Terræ utero metalla progignens duo interdum, tria vel quatuor ad invicem miscet, & homines à naturâ edocti diversimodè rationem mixturæ metallicæ adhibere solent, videre nunc est operæ precium, utrum etiam in re nummariâ mixtura ista probari debeat, an verò præstet, purum |cujusque speciei

speciei metallum feligere? Hic verò sunt, qui neq; aurum
 neq; argentum ad summam bonitatem & numeris omnibus
 absolutam puritatem excoqui posse contendunt. Nempe
 summa auri puritas in 24. caratiis, sive carattis consum-
 matur, quorum unumquodque 12. continet grana. Talem
 autem bonitatem nunquam à quoquam ullo artificio obti-
 neri dicunt, sed summam puritatem subsistere in 23. carat-
 tis & 9. granis, ita ut 3. grana sint ærea vel argentea. Pari
 modo summa argenti puritas duodecim absolvitur denariis,
 quorum unusquisq; 24. continet grana. Ad talem purita-
 tem nullum argentum reduci posse asserunt, sed culmen
 bonitatis in 11. denariis & 18. granis consistere, reliquum
 alterius esse materiæ. Imposuit hæc sententia Gulielmo Bu-
 dæo, Carolo Molinæo, Didaco Covarruviæ, Johanni Bodi-
 no, & pluribus aliis, ut eam sequerentur. Sed ostendit Re-
 nerus Budelius vir in hæc re summè exercitatus *lib. 1. de mo-
 net. cap. 9. 10. 11. 12.* erroneam eam esse, & experientia ad versa-
 ri. *Et si enim, inquit cap. 12. n. 38. non diffiteamur, in graviori bus pō-
 deribus, forte marcis 10. -16. -20. -30. & ultra, aurum argentumve
 ad summam illam puritatem granorum 288. (talis n. summa in
 utroq; & auro & argento resolutis carattis & denariis pro-
 venit) vel quod idem est, denariorum duodecim aut carattorum
 24. difficulter & rariùs vi aquæ valentis decoqui posse, cum in illis
 regulariter factâ ad amussim investigatione, nonnihil extraneæ ad-
 buc ibidem materiæ, unius videlicet, aut alterius, vel etiam tri-
 um aut quatuor granorum, quemadmodum per experientiam e-
 rudimur, resideat: neq; proficuum est semper, magna pondera ad i-
 stam simplicitatem reducere, propter multa inde provenientia in-
 commoda; attamen hinc inferre velle, in massulis leviusculis ex
 necessitate similem semper aliquam portiunculam abundantis me-
 talli inesse & immorari, puro nos auro atq; argento desitui, nun-
 quam dederò, neq; concesserò. &c. Alibi à seipso tale aurum &
 argentum non unis vicibus confectum & omni heteroge-
 neo purgatam fuisse testatur.*

XXI. Posito hoc principio, excoqui posse aurum & ar-
 gentum ad summam puritatem, ut ad resolutionem quæsti-
 onis

onis revertamur, non desunt, qui monetam ex purissimo & simplicissimo metallo, auro vel argento confici debere contendant, ut scilicet hanc ratione infinitis fraudibus & imposturis, quibus res monetaria subjecta est, occurratur. Inter eos precipuus est Johannes Bodinus *de Rep. lib. 6. c. 3.* Sanè Tacitus Imperator jam suâ ætate referente Flavio Vopisco in oratione ad Senatum cavit, ne quis argento publicè vel privatim æs permiscere, neque auro argentum, neque æri plumbum auderet; alioquin cum proscriptione bonorum capitale iudicium incurreret. Et Legis Corneliæ caput refert Ulpianus in *l. 9. pr. ff. de Leg. Corn. de fals.* quo cautum fuit, ut qui in aurum vitii quid addiderit, qui argenteos nummos adulterinos flaverit, falsi crimine teneretur. Nihilominus tamen pluribus aliis placuit sententia contraria, mixturam scilicet metallorum & necessariam esse quandoque, & communi bono magis proficuum. Verentur nempe isti, ut aurum purum propter molliem ferre possit diuturniorem contrectationem & usum. Carol. Molina. *de usur. n. 769.* In commerciis attendunt vilitatem quarundam mercium, & quod portiuncula argenti puri, quâ vendi deberet e.g. libra panis, propter exiguitatē suâ palpari & manu versari vix possit. Nicol. Oresm. *de mutat. monet. cap. 3.* In ipsis officinis monetariis, & in principum territoriis considerat, non parâ copiâ ubiq; nasci aut haberi aurum & argentum, nec operarios eadē mercede esse contentos, nec instrumenta iisdē sumptibus ubiq; comparari. Nec desunt rationes, quibus incommoda ex obrixatis & pustulatis nummis in commerciis sese exferentia exaggerari solent, præsertim, si principes vicini viliores & ærolam monetam fabricent, ut ita in damnum cedat Reip. quod maximo ejus commodo factum videbatur. Assistit huic sententiæ praxis & consuetudo, per quam nulla hodiè cuditur moneta sine aliquâ vilioris metalli mixtura; idque argumentum esse potest, non expedire Reip. simplicem & puram metalli speciem, quia aliàs gentes mixturam istam tam unanimi consensu vix probassent.

XXII. Facimus nos cum Budelio, qui *lib. 1. cap. 21.* ostendit, mixturam metallorum in monetâ ex se nihil detrudere in-

lumi.

columitati Reip. & commodis civium, nisi quod majora faciant
 nummorum corpora. Etsi enim negari nequeat, tres mar-
 cas metalli purioris præstantiores esse, aliis tribus ære per-
 mixtis, si ponderis ad pondus & massæ unius ad aliam massam
 tantummodo habeatur respectus; in arte tamen monetariâ
 non ponderis ad pondus tantum facienda est comparatio, aut
 molis ad molem, sed etiam auri ad aurum, & argenti ad argē-
 tū secundū symmetriâ & proportionē, quā ad invicem habent
 in auro aut argēto puro, & auro atq; argēto mixto. Fingas ergo
 mihi duos mercatores, alterum mille marcas argenti in ar-
 gento meracissimo & maximè puro, alterū totidē in argento,
 quod est octo denariorum, habentem. Dico utrumque esse æ-
 què divitem, licet posterior ex argento suo nummos habeat
 pro tertiâ parte æreos. Imò si rectè res æstimetur, ditior hic
 est priore illo, qui nummos ex puro argento confectos habet,
 quandoquidem iste unâ cum argento etiam æs accipit, tanto
 quidem plus, quanto remotius ab summâ suâ puritate argen-
 tum abfuerit. Et sic contingere potest, ut quis in duabus
 marcis argenti impuri, quæ computatione unam puram effici-
 unt, unam marcâ ex ære lucretur. Posito scil. quod æs con-
 junctum & mixtum, ab eo, qui rem nummariam procurat &
 ordinat, non substituatur vice argenti, ut æstimationem simul
 cum argenteo faciat. Comparatio igitur non est instituenda
 in mole & pondere, sed in ipso argento. Ita e. g. ex unâ marcâ
 argenti puri quod est 12. denariorum, conficiuntur novem Im-
 periales, sive, ut vocantur, thaleri. Quod si quis alter habeat
 marcâ argenti quatuor tantum denariorum, ille quidē mar-
 câ habet, sed non marcâ talem, ex quâ conficere possit no-
 vem Imperiales, cum tres tantum inde cudi possint. In pon-
 dere tamen tantundem habet, quantum prior ille. Ut igitur
 tantundem etiam argenti habeat, necesse est ut marcas tres pos-
 sideat ejus argenti, quod est 4. denariorum, & hinc in tribus
 istis marcis unam argenti, reliquas duas æris. Ex quibus patet,
 mixturam metallorum ipsam ex se tam improbam non esse, ut
 in facultatibus suis cives damnum aliquod inde percipiant,

D nec

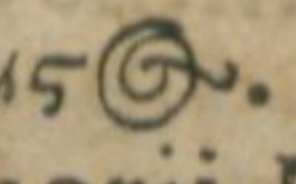
&
 e.
 i-
 i-
 n-
 ne
 es
 u-
 i-
 p.
 ii
 t,
 a-
 s-
 .
 re
 æ.
 m
 e-
 r-
 fia
 ri
 â-
 u-
 b-
 x-
 a-
 od
 n-
 o-
 m
 lli
 n-
 ne
 n-
 ni-

nec adeò commixtionem omnem intermitteri aut prohiberi debere.

XXIII. Quandoquidem verò multa semper per mixturam istam fraus commissa est, & ipsi quandoq; imperantes, ut fiscum suum augeant, permittere solent, ut auri & argenti vicem vilioris materiae mixtura suppleat, in omnibus hodiè benè constitutis Rebuspublicis ac civitatibus, saluberrimis constitutionibus certæ mensuræ & modi, quousq; ea commixtio permitti debeat, præscripti sunt; eosq; tum monetarii exactè observare tenentur, nî suppliciiis subjici velint, tum ipsi etiam imperantes, si bonitatis & justitiæ limites excedere nolint. Monetariis in hac metallorum conjunctione, *Ligæ* & *pedis* vocabula propria sunt. *Pes* est meta in cudendis nummis lege publica præscripta & definita, cujus scil. bonitatis esse debeat metallum, & quot inde confici oporteat nummos. Curiosè & consideratè talem ediderunt anno M D LIX. Ordines & Status Imperii. *Liga* est materiae metallaris qualitas intensa, sive habitudo quædã additamenti & nuclei. Additamentum in ligâ est vilius metallum nobiliori additum. Nucleus v. metallum ipsum nobilium. Germanis nostris additamentum & nucleus, sive ipsa tota liga *Schrot und Korn* dicitur. Tali igitur ligâ & pede per publicas sanctiones præscripto si contineantur & adstringantur monetariorum operæ, nec Respublica damnum sentire poterit, nec in eâ singuli, nisi aliunde id & per peregrinam monetam viliolem inferatur. Cui tamen avertendo nunquam non attentus & circumspectus esse debet is, qui τὸ κέρδιον cujusq; civitatis tenet.

XXIV. Quod in materiâ monetæ hætenus consideravimus, potissimum ad ligam spectat, videamus nunc pondus, quod itidem materiae inest. Uti igitur in ligâ recepti sunt termini civiles imposititii, quibus definiuntur gradus bonitatis, ita in pondere sunt recepti numeri, quibus gradus gravitatis designantur: & ut in nummo liga certa, sic & pondus certum lege publicâ præscribitur & determinatur. Sapienter igitur voluit Constantinus Imp. ut solidi veterum prin-

principum non speciei tantum probæ sint, sed etiam debiti ponderis *l. 1. C. de vet. numism. potest.* idque pondus etiam observari voluit in auro, quod à collatoribus infertur, ut id æquâ lance & libramentis paribus suscipiatur. *l. 1. C. de ponderator. lib. X.* Pondere, quod præscriptum est, observato, nihil interest, cujus formæ aut magnitudinis mensuram nummus acquirat. Nec n. qui majore habitu faciei (quæ imprimi solet) extenditur, majoris est precii, aut qui angustiore expressione concluditur, minoris habere credendus est, cum pondus idem existat. *l. un. Cod. Theodos. si quis solidi circ. exter. incid.* Nectamen in immensum sive pondus, sive formæ nummi externa extendi debet, ne desinat esse, quod esse debet, *εὐμελέα χειρὶς* . Huc n. nî fallor pertinet constitutio Arcadii & Honorii Impp. quando centenionalem tantum nummum in conversatione publicâ tractari præceperunt, majoris pecuniæ figuratione submotâ *l. 2. Cod. Theodos. si quis pecun. constav.* Cæterum optat Franciscus Balduinus in *Constantin. pag. 125.* publicis sumptibus nummos eo pondere excudi, ut non minoris sit rudè quàm signatum metallum; sed quia nulla spes est, impetrari id aliquando ut possit, proximum esse ait, ut quantitatis, hoc est ponderis, ad qualitatem sive materiam proportio, si non omninò æqualis, saltem iusta quædam & certo modo definita sit. Et hîc disputant Doctores, utrum princeps, cujus est moneta, detrahere possit de materiâ tantum, quantum expensis in eam faciendis sufficit. Canonistæ communiter id affirmant, quos sequitur Sigism. Scaccia *de commerc. §. 2. gloss. 3. n. 86.* Nec improbat Didacus Covaruvias *de vet. num. collat. c. 7. n. 5.* ubi nihilominus consultius esse putat, numismata eundem habere valorem, quem ipsa habet materia. Pleriq; ad consuetudinem provocant, quâ recepta est sententia Canonistarum. Martin. Garrat *de mon. n. 6.* Lex v. imperii publica de anno M. D. LIX. id non permittit, sed à quovis principe expensas de suo fieri debere decernit. Eaq; repetita est Spiræ anno M. D. LXX. Magisque ea facit pro autoritate & dignitate principis, quam altera illa, quæ sordes redolet & *φιλαργυρα*

εἶαν. Sed etsi cesset avaritia & πλεονεξία principum, illique
justam in ligâ & pondere monetam confici quàm maximè
velint, fidem tamen facit Renerus Budelius *lib. 1. c. 20.* difficile
esse & penè impossibile, præfinitam puritatis metam, uti et
iam exactissimum pondus tam exactè & expeditè in quovis
nummo observare, ut nullus prorsus excessus aut defectus
reperiatur. Atque hinc magistris monetalibus ex indul-
gentiâ principum impune esse, si in uno aut altero momen-
to sive grano defectus reperiatur, idq; termino artis reme-
dium vocari. Sed illi remedio, cum multis abusibus & frau-
dibus contaminaretur, remedium aliud quærere & lege pu-
blicâ derogare necessarium fuit in Comitibus Spirensibus an-
no M D LXX. 9. Und ob wohl.

XXV. Et hæc sufficiant de materiâ nummi. Forma vel
essentialis est vel accidentalis. Essentialis consistit in quan-
titate, non imposititiâ illâ, sed istâ, quam ex jure gentium
habet, quæq; aliàs metiendi æstimandique vis dicitur. Joh.
Robert. *l. 3. sentent. c. 6.* Simulatq; enim materia electa est, quæ
idoneum esset commerciorum instrumentum, etiam hæc ei
indita est qualitas, ut mensura esset, & per eam res aliæ æsti-
marentur. Nummi igitur materialis qualitas bonitasque
naturalis causa est, propter quam ille cum mercium bonita-
te comparetur, & ita ratione bonitatis materialis mensuræ
dimetientis locum obtinet, non obtenturus, si solus valor im-
posititius nummum faceret. Ex quo est, quod nonnulli pu-
blicam æstimationem, cujus mentio fit in *l. 1. ff. de contr. empt.*
non de publicâ cujusvis populi, quæ lege positivâ & per im-
positionem arbitrariam fit, sed de publicâ gentium æstima-
tione intelligant, quæ indeterminata est, nullisque terminis
civilibus quantitativis expressâ, breviter, ipsam metiendi,
æstimandique vim illic exprimi ajunt, quam pecunia ex suâ
naturâ habet ante omnem impositionem civilem, & quia pe-
cunia est.

XXVI. Accidentalibus nummi forma partim in valore
imposititio, partim in charactere consistit. Valor imposititi-
us certos terminos quantitativos determinat, & tū quanti æ-
stimari

stimari debeat nummus, lege publicâ præscribitur. Ille ut justus sit, ad materiam haberi debet respectus, ejusq; nobilitatem & raritatem, tum & ad communem aliarum gentium usum. Vid. Paul. Laymann. *theol. nat. l. 3. tr. 3. part. 1. c. 5. n. 2. & 3.* Nec enim, quod multi faciunt, fingi debet forma nummi nulli impressa materiæ, ab eaq; separata, sed consideranda ea est, ut gentium jus considerat, unâ cum materiâ, cui ea accedit, & cujus nobilitate in æstimandis rebus aliis utitur. Qui per valorem tantum imposititium & formam hanc accidentalem nummum constitui opinantur, non attentâ simul materiâ, illi, quid distent æra lupinis, non satis nosse se, & sibi perinde esse, in auro suas habeant facultates, an verò in chartâ & papyro, haud obscure profitentur. Bonæ mentes, nisi, quod alii dissentiant pleriq;, indignarentur, & philosophiam suam domi se continere nollent. Diversum sentit ille in Comœdiâ veteri QUEROLI nomen habente, sive Gildæ illa sit, sive alicujus vetustioris, dum sic ait: *Quid tam simile, quam solidus solido? Etiam hæc distantia queritur in auro, vultus, etas & color, nobilitas, literatura, patria, gravitas, atq; ad scriptulos queritur in auro plus quam in homine &c.* Nec profectò alii hodiè sunt seculi mores, quos si solâ opinione & communi errore niti, dicere quis velit, videat ipse, ne, dum opinionis suæ amator est nimis, eam totam inter prudentiores perdat, & cum reliquis sentire, tandem addiscat.

XXVII. Ut autem justa nummi habeatur in metallis idoneis æstimatio, necesse est, ante omnia justam inter metalla constituere proportionem, aut ab aliis antehac constitutam probè observare. Quia n. pecunia recipit functionem cum aliâ pecuniâ, etiam diversæ speciei vel materiæ, *l. 65. §. 1. ff. de V. O.* justa nequaquam erit solutio, si pro auri librâ, quâ debes, libram argenti solvere velis. Dicis, hoc ipsum consistere in opinione & in veterato errore hominum, nec negare id nos posse, quod æstimationem & valorem nummi in thesi antecedente statuerimus esse imposititium, nec ullum ceteroquin adduci posse fundamentum, propter quod argenti aut æris libra minori debeat esse in præcio, quam libra

auri. Ego verò ante omnia hoc expeditum volo, numquid putes, in opinione hominum consistere, quod pluris vendatur & æstimetur panis siligineus aut similagineus, quam hordeaceus aut secalicius. Si hoc non putas, nec de auro quidē aut argento id putabis, cum precia rerum non ex affectu, nec ex nudo hominis arbitrio, sed communiter fungantur *l. 63 ff. ad L. Falcid.* tantumq; præstet aurum argento, quantum panis similagineus pani hordeaceo. Et jam ante diximus, imposititium istum valorem non esse merè arbitrariū, perinde ut nec æstimatio panis simpliciter arbitraria est, sed utrobique, ut in omnibus rebus aliis, respectum haberi ad aliud, ex quo justè valor determinetur. Quod autem attendi hinc præ cæteris omnibus solet, id raritas est rei, & utilitas. Cumque rarius sit aurum argento, argentum ære, & majorem alterum altero ex se præbeat utilitatem, non immeritò etiam preciosius alterum altero est, & majoris dignitatis atque valoris.

XXVIII. Quousq; autem præstantiæ termini in unoquoq; metallo respectu alterius se extendant, id similiter ex raritate & utilitate petendum erit, quanquam id non negem, ad aliquod certum punctum prærogativam istam ab ipsâ raritate & utilitate metalli cujusq; non fuisse alligatam, sed id hominis definitioni esse relictum. Et in hoc scilicet consistit valor ille imposititius, quem tantum non unanimi consensu gentes inter se constituerunt. Qui tamen & ipse sæpiusculè varius fuit. Sic n. inter Romanos circa tempora Constantini Magni proportio auri ad argentum, si de æstimatione quæstio est, fuit propè quindecupla, argenti verò cum ære cõparati centupla, h. e. argenti libra una valuit centū libras æris, & auri libra una argenti libras quatuordecim ac propè dimidiã, uti colligunt *Dd. ex l. 5. C. de susceptor. præpos. & ar. car. lib. X. & l. un. C. de collat. ar.* Aliquando tamen una libra auri quatuordecim libris argenti, aliquando tredecim, duodecim, undecim, & decem etiam æstimata fuit, uti prolixè exponunt Antonius Augustinus *lib. 2. emendat. c. 9.* Franciscus Baldui-

Balduinus in *Constantin.* p. m. 118. Carol. Molinæ. *de usur.* n. 779. Didac. Covarruv. in *veter. numism. collat.* c. 3. §. 1. n. 3. Gvid. Panciroll. *thesaur. var. Lect.* lib. 1. c. 66. Rener. Budel. *de monet.* lib. 1. c. 23. Jacob. Gothofred. *dissertat. de mutat. & augment. monet. aur.* Causa omnis ad raritatem auri vel argenti referenda est; Ita enim ex Regestis monetalibus didicisse se testatur Carolus Molinæus *d. l.* in Regno Galliæ olim quandoq; adeò raritate argenti evuluisse aurum, ut non valeret nisi octo marcas argenti, quandoque adeò rarum factum, ut valeret sexdecim argenti libras, sed hanc extremam mutationem non solere aliàs accidere, nisi quando principes cauponatione rei monetalis abutuntur. Ergò pro ratione ubertatis aut indigentia, quæ in auro & argento se exerit, etiam proportio eorum inter se augetur & minuitur, quemadmodum etiam in commensuratione pecuniæ ad res alias vendibiles fieri solet, ut crescente pecuniâ in quantitate decrescere ea soleat in pretio, uti optimè notat Theodorus Grasvvinkel *ad Grot. lib. 2. de jur. bell. & pac. c. 12. n. 17.* Et hinc igitur falluntur, qui putant, liberum esse Principis voluntati determinare proportionem. Ipsæ inter se gentes tacito quodam consensu hoc faciunt, etiam repugnante quandoque Principe, qui refragantibus vicinis & commercia veluti disponentibus, inter subditos suos iisdem commerciis utentes frustra planè leges scribit, & libero suo arbitrio hinc derogari sæpè cum dedecore animadvertit. Conf. Carol. Molinæ. *de usur.* n. 797. Nicol. Oresm. *de mutat. monet. cap. 10.*

XXIX. Characterem quod attinet, quem ad accidentalem nummi formam retulimus supra, ita eum describit Car. Molinæ. n. 793. quod sit signum publicum, sive publicâ autoritate impressum & autoratum ad certificandum publicè & universaliter de probitate qualitatis publicè definitæ & requisitæ in numismate taliter signato & consequenter de valore publicè imposito. Erat enim verò antiquitus signaturæ hujus usus nullus, ideò scil. quod ejus nulla adhuc esset cognitio, sed eam deinceps introduxit utilitas, per quam multæ molestiæ poterant evitari. Erat scil. nummus antiquus rudis metalli lamina,

mina, magnitudine tantum certâ & definito pondere constans. Et magnitudo quidem oculis æstimari utcumque poterat, pondus autem & ipsius metalli bonitas ita incurrere in oculos non poterat. Quia igitur alterius metalli permixtione eadem conflari magnitudo ab hominibus nequam & ponderi etiam detrahi sæpè solebat, ideò & probâ opus erat & staterâ, id quod in expensis quotidianis & nummis minutioribus haud exigua dabat incommoda. Huic igitur molestiæ declinandæ inventus est character, qui & ponderis & bonitatis index & quasi fidejussor esset, ab ipso principe, qui monetam cudit, impressus, & hinc formæ publicæ nomine veniēs *l. 1. de contr. empt. l. 6. §. 1. ff. ad L. Jul. pecul.* adeò ut æquè tanta cautio debeat esse in monetâ characterè signatâ, quanta in diplomate principali subscriptione & sigillo munito. Notanter dixi: *debeat*, quod fieri haud rarò soleat, ut super æstimationem materiæ valor externus nimium augeatur, & principis nihilominus effigies imprimatur, quæ profectò res principe planè indigna est, cum sic totum suum officium perdat signatura, & planè inutilis sit atque nullius momenti. Vid. Nicol. Oresm. *de mutat. monet. c. 12.* Id obiter noto, ex signaturis hodiè æstimari medaglias, & cum mercis nomine veniant, ab antiquitatum studiosis valorem earum in immensum sæpè propter solam raritatem augeri. Signatura & character ubi deletus fuerit, ex materiâ tantum æstimantur, & preciositatem amittunt. Quis verò primus aurum argentumve signaverit, antiquitatum exponant scrutatores. Ad nos ea res propriè nō spectat. Videri interim possunt Johannes Corasius *lib. 3. miscell. c. 13* Rener. Budel. *de monet. lib. 1. c. 17.* Polydor. Virgil. *de inventor. rer. lib. 2. c. 20.* Mich. Piccart. *ad lib. 1. Polit. c. 9.* Petr. Gregor. *syntagm. lib. 36. c. 2 n. 19. seqq.*

XXX. Finis monetæ est, ut esset instrumentum, per quod commercia in societate hominum necessaria faciliore methodo perfici possent. Non enim ex duobus Medicis societas fit, ait Aristoteles *l. 5. Eth. c. 5.* sed ex medico & agricola, & omninò diversis & non æqualibus, i. e. non ex uno tantum genere hominum aut artificum constat civitas, sed ex multis diversis. Ut igitur

gitur hi possint inter sese, tum etiam cum aliis civitatibus sua officia & sua opera commutare, necesse est, ut, quia diversa sunt, ad aliquam aequalitatem redigantur. Sed quia nihilominus fieri potest, ut etsi alter alterius opere indigeat, hic tamen vicissim illius opere non indigeat, bono consilio inventus est nummus, cujus publica & perpetua aestimatio difficultatibus permutationum aequalitate quantitatis subveniret *l. i ff. de contr. empt.* Cuncta n. aestimata esse oportet, uti rursus ait Aristoteles *d. l.* ita semper erit commutatio; at si ea fuerit, communicatio quoque. Nummus igitur ut medium res a se modificatas adaequat. neque enim absque permutatione communicatio extiterit, neque permutatio absque aequalitate, neque aequalitas absque modificatione. Unum igitur quiddam esse oportet, quod modificata reddat omnia, nummus scilicet, quo metimur omnia. Quod si non suppetat, quod permutari cum re alia possit, uti ex humana plerumque contingere solet indigentiam, succedit ipse nummus, qui vicarius & quasi subsidium est indigentiae, & veluti sponsor atque fidejussor.

XXXI. Cum a. non una in terris inveniatur Resp. sed complures aliae, quarum unaquaeque seorsim suam pollet maiestate & monetam cudendi potestate, numisma vero unius ex se qua tale nullam aestimationem inveniat extra ejus territorium, & commercia tamen cum vicinis & aliis, etiam longius distitis populis, jungenda sunt, idcirco recipi & quasi indigenatis jure donari solent numismata extranea & peregrina, sub hac tamen conditione atque lege, ut si nummis patriis pondere & qualitate materiae non sint pares, valori eorum vel addatur tantum vel detrahatur, quantum excessus aut defectus requirit. Et tum scilicet approbatio nummi peregrini idem plane praestat, quod percussio proprii, ne scilicet recusare possint subditi solutionem sibi in ejusmodi moneta oblatam, nisi aliud obstiterit, puniri etiam possint, qui monetam extraneam approbatam radunt, aut quovis alio modo falsificant.

XXXII. Tanta cum peregrinae monetae impertiri soleat
 E at au.

at auctoritas, non minor esse debet patriæ, ejus scilicet quæ ab anterioribus principibus fabricata fuit, quæ proinde, si debiti ponderis sit & speciei probæ l. i. C. de ver. numism. potest. aut ad speciem probam per impositum valorem redacta, meritò retinetur. Nec profectò vel sibi vel salutis publicæ benè consulunt principes, qui suam tantùm & à se culam monetam, reliquis omnibus antiquatis & abolitis, in usu publico esse volunt, non intelligentes, quanta hinc impedimèta in commerciis oriantur, & quanta subditis suis inferantur damna, atq; incommoda. Reprehendit istam principum antecessorum imprudentiam Imperator Leo, & diversum planè suo seculo constituit, experientiâ edoctus, florere Remp. inter divitias, & retentâ monetâ feliciorum indies fieri statum subditorum. Digna sunt, quæ ex ejus constitutione novellâ 52. hinc legantur verba: *Si, inquit, pecuniarum nervi sufficiens & copiosa illarum materia est, Romq; publicam pecuniarum vis stabilit, rectè profectò veteres defectum, velut morbum quendam ac tabè inde profugarunt, dū omne genus numismatis et si ad veteres & priscos principes referretur, similiter valere voluerunt. Verum egregium hoc institutum, haud scio quâ de causâ posteriores principes in eâdem formâ consistere non permiserint, ac tanquam subditorum opulentie inviderent, quæ numismata superiorum Principum effigiem ferrent, iis publico usu interdixerint, sua vero sola in communi commercio esse voluerint.* (Intelligit nō fallor factum Nicephori Imperatoris, de quo refert Cedrenus pag. 542. quod cum omnes nummi imagine alicujus Imperatoris notati, idem valerent, ipse nummos, qui suâ imagine insignes essent, præferri, depressis aliorum preciiis voluerit.) *Næ illi, quantum hinc in communibus negociis novitatis, quantum item detrimenti, quod cum ad omnes, tum præcipuè ad pauperiores potiusq; auxilio & defensione indigentes pertineat, existeret, intelligere noluerunt. Certè mercatorum vulgus, quicq; alioqui manibus victum quaritant, & demum universa rusticorum maris, dum antiquata ea, quâ hactenus usi sunt pecuniâ, alio modo res necessarias sibi parare non possunt, in perquam angustas adiguntur angustias. Ea propter nos novo recentiorum placito non ac-*
quis-

quiescentes, veterum a. providentiam sequentes, sancimus, ut secundum benignum illorum, rei q. publicæ commodissimum iudicium numismatis omne genus, (quod quidem formam materiamq. non adulteratam & plenum pondus habeat) sive vetustioris cuiuspiam principis, sive recentioris sit, equaliter & æstimetur, & in Rep. tra. Etetur. Pœna v. eorum qui rebelli animo decretum hoc contemnēt, fuerit, ut flagris cedantur, & cute tenus rondeantur, insuperq. libras auri tres dependant. Hactenus constitutio, in quâ sanctio nimis acerba videtur, & pœna delicto minus proportionata. Nec benigniores tamen aut clementiores fuerunt Gratianus & Theodosius Imppp. qui in l. 3. Cod. de vet. numism. pot. capitali supplicio puniri voluerunt eum, qui vetera numismata obryza duxerit viliora & hinc minori æstimatione accipere ausus fuerit. Atque ita semper severiore iudicio animadversum fuit in eos, qui principalibus & divalibus circa monetam iussis parere renuerunt. Constituerant jam ante Valentinianus & Valens Imppp. in l. 1. C. de vet. numism. potest. haud leviter vindicari debere, si quis solidos veterum principum accipere recusaverit; sed hoc de extraordinariâ pœnâ arbitrio iudicis infligendâ rectè exponit Matthæus de Afflictis in constitut. Neapol. rubric. 39. Fecerunt & Burgundiones legem, ut si quis probatâ à se monetam accipere nollet, quod vendere voluit, non accepto precio perdat. uti habetur in additam. 2. num. 6. ex edit. Lindenbrog. Et Karolus Magnus edixit, ut si quis liber homo denarium merum & benè pensantem recipere noluerit, bannum suum i. e. 60. solid. componat, servi verò 60. ictibus vapulent. Vid. capital. Karoli lib. 4. n. 32. Wisigothi pro uno quoque solido, quem quis recusaverit, solidos tres solvi iusserunt. vid. l. fin. de falsar. metall. lib. 7. C. Wisigoth. tit. 6.

XXXIII. Ex quibus omnibus conficitur, officium Principis circa rem monetariam in his tribus consistere, primū ut ipse in suis monetis nummos faciat debiti ponderis & speciei probæ; deinde, ut si peregrina recipienda fuerit moneta, quæ ejusdem ponderis & speciei non sit, non aliter recipiat, nisi ad justum valorem reductam; & tandem ut

ab
de-
est.
ta,
icæ
no-
bli-
mē-
an-
nci-
er-
ere
lies
itu-
rum
pe-
orbū
et si
lue-
po-
ac
upe-
int,
t nī
dre-
Im-
ā i
ciis
vita-
ipue
eat,
quid
rum
modo
gun-
ac-
quis-

monetam in bonitate conservet, inque ejus depravatores se-
vere animadvertat; breviter: hoc studeat Princeps, ne ex
re monetaria Resp. aliquid capiat detrimenti. De primo su-
pra abunde dictum est. Neque ullam credo majorem frau-
dem committi posse, quam ab ipso illo, cujus fidei propter
bonum publicum res monetaria credita fuit. Non una illi
præsto est occasio per id negotium ditescendi. Materia,
forma, pondus, character, & quicquid deniq; nummum vel
intrinsecè constituit, vel extrinsecè ei accedit, in abusum
trahi possunt. Atque id quot modis fieri possit, enucleatè
tradunt Nicolaus Oresmius *de mutat. monet. c. 8. 9. seq.* Tiberius
Decianus *tr. criminal. l. 7. c. 23. n. 28. seq.* In tam amplâ delin-
quendi materia sæpè in transversum rapi potest Princeps
cæteroquin optimus, non attendens, quantum damni post
se trahat vel levissima sæpè mutatio. Id verò, ut quoad e-
jus fieri possit, evitetur, non in Romano tantum Imperio,
sed apud exteros etiam saluberrimæ conditæ sunt Leges mo-
netariæ, ad quas ipsimet sese subditis suis obligare solent
boni principes. Curam igitur illi, quam susceperunt, fide-
liter gerant, & monetarios suos ad leges eas juramento ad-
stringant, ut hi etiam numinis & æternæ poenæ metu, si aliàs
coerceri nequeant, intra officii sui limites contineantur. Sed
nec per alios quidem regale hoc exercent principes, quib9
vel venditionis vel locationis titulo id communicare se pos-
se putent. Nunquam talis alienationis species bono cessit
publico, sed propter *αἰσχρὸν ὄφελος* eorum, quibus exercitiū
monetandi concessum est, plurima semper insecuta sunt
mala. Atque idè talis venditio & locatio severè prohibi-
ta est in Romano Imperio, per edictum monetarium, quod
sub Ferdinando I. anno 1559. promulgatum est Verba ita se
habent: Ferner als sich auch erfinden thut/das etliche/so Mün-
gens Freyheit erlanget/ihre Gerechtigkeit andern verkauffen/
verleihen/oder in andere Wege vergönnen und zustellen/darauf
nicht geringer schade dem Gemeinen Nutz eine zeitlang entstan-
den/ das die Münzen hierdurch in abfall kommen/So setzen/
ordnen und wollen Wir/ das sich alle Münzgenossen/ ihr ge-
melter

melter unzelmlicher dinge gänzlich enthaltē/ auch mit dē Münz-
 meistern oder jemandes anders außerhalb gebührlicher Besoldung
 in keinē weg paciscirē, oder einig geding machen/ sondern daß ein
 jeder Münzherr oder Stand auff sein selbst eigē Kosten und Ver-
 lag mit Gold/ Silber und allen andern die Münz/ so er anders
 Münzen will/ Verlegen/ zu dem unser und des Reichs und seine
 Münz frey/ohn alle gefehrde/ auffrichtig halten soll. Da
 aber jemand/ wie obgemelt / in einem oder mehr Puncten zuwe-
 der handeln würde/ der soll alsbald dadurch mit der That in un-
 ser und des Reichs schwere Ungnade gefallen seyn / darneben
 auch seine Münz Freyheit oder Gerechtigkeit verlohren oder
 verwürckt haben. Rationes hujus Constitutionis prolixius
 exponit Carpzovius l. 5. respons. 18. & Bachovius in Treutler. vol.
 2. disp. 32. tit. 8. lit. E.

XXXIV. De secundo, quatenus peregrina moneta
 recipienda sit, nonnulla itidem jam supra diximus, quibus
 nunc addimus illud, non esse admittendam eam, si vel ærosa
 nimis fuerit, & speciei parum probæ, atq; propterea frau-
 dandis civibus opportuna, vel aliàs sufficiat moneta patria,
 vel etiam si hæc leviori peregrinâ commutetur, & exporte-
 tur. Refero huc verba Ordinationis monetariæ modo al-
 legatæ quæ hæc sunt: Und nachdem die frembde außländische
 Münzen mit hauffen in das Reich deutscher Nation gebracht /
 dargegen aber die gute Silberne Münzen hinaus geführt / und
 in ärgere verwandt/ damit denn unsere und des Reichs Unter-
 thanen mit solchen frembden geringen Münzen nicht weiter be-
 schwehret werden/ So setzen/ ordnen/ und wollen Wir/ daß nach
 dem dieß Unser Käyserlich edict publicirt, oder in das
 Reich Deutscher Nation außgekündt wird / alle frembde
 außländische Silberne Münze / die außer dero / so unser
 Münz Ordnung zugethan / oder unterworffen / gemünzt
 worden/ in dem Werth / wie die tegund im gang sind / und
 vor außkündung dieses unsers Käyserl. edicts, eine zeitlang
 gewesen/ sechs Monat die nechsten/ und nicht darüber/ für Wehr-
 schafft oder bezahlung gegeben/ oder genommen werden. Wenn
 aber solche 6. Monat verflossen / alsdenn sollen sie im Reich
 Deutscher Nation nicht mehr für Wehrschafft / sondern ganz
 E 3 und

und gar verbothen / abgethan und weiter in einiger bezahlung
weder gegeben noch genommen werden &c. Ex quibus patet,
excludi monetam peregrinam optimo jure posse, sicubi ex
eâ patriæ damnum inferatur. Tale si non metuatur, inci-
vile fuerit eam rejicere, præsertim si velimus nostrâ monetâ
apud omnes peræquè gentes & exteros populos commercia
sustinere.

XXXV. Tertium adhuc restat, ut videamus de pœnis,
quibus coerceri debeant monetæ adulteratores, præsertim
cum nullibi non inveniantur homines, qui quibusvis artibus
suas in immensum auctas velint facultates, ut hinc meritò a-
cquantur leges, & inter scelera sæviora numeretur adulterata
monetæ figuratio *l. 7. Cod. Theodos. de indulgent. crimin.* Et si ve-
ro multa circa pœnas hujus criminis, ab Constantino præser-
tim, introducta fuerint singularia, qualia habentur in *l. 1. C.
de fals. mon.* plura tamen adhuc à Doctoribus finguntur, quæ
nullibi constituta leguntur. Huc n. referendum est, quod
ajunt, accusatores etiam succumbentes nequaquam, uti ca-
lumnatores in aliis causis, puniri, uti vult gloss. *ad d. l. 1. Ti-
ber. Decian. l. 7. c. 24. n. 6. Joh. Aquil. de potest. & util. mon. cap.
8.* At hoc sine lege asseritur. Dicitur in dictâ *l. 1. C. de fals.
mon. Accusatoribus etiam eorum immunitatem permittimus: cu-
jus modus, quoniam dispar patrimonium est, à nobis per singulos sta-
tuetur.* Immunitatem promittit Imperator, non à pœnâ ca-
lumniæ, sed à muneribus civilibus secundum patrimonium
cujusq; aut censum, uti in *Cod. Theodos. habetur, impositis.*
Vid. tot. tit. ff. de jur. immun. Facit alia hujus promissæ immu-
nitatis prava explicatio, ut statuant nonnulli, socium crimi-
nis, si accuset socium, veniam consequi, uti refert Decianus
d. l. n. 7. Sed ut ante dixi, immunitas, quæ promittitur in le-
ge, planè alia est, nec ad socios criminis extendi debet. Cõf.
Jacob. Gothofr. *ad l. 2. C. Theod. de fals. mon.* Eiusdem farinae
est, quod concludunt, reum hujus criminis sine mandato
aut præcepto judicis capi posse. *Tiber. Decian. tr. crim. l. 7.
c. 24. n. 12.* Nullibi hoc dicitur, sed ita se habent verba in *d. l. 1.
cuncti cognoscant, necessitatem sibi incumbere hujusmodi homines*
inquis

inquirendi, ut investigati tradantur iudici, &c. Quibus inquirendi huiusmodi homines necessitas incumbit, non protinus incumbit necessitas capiendi. Sic n. tot lictores mihi feceris, quot cives. Et hinc patet, non semper accurrendum esse Accursio, nec probanda semper ea, quæ Doctoribus singularia aut specialia videntur, in pœnalibus præsertim, nisi manifestâ lege constituta reperiantur. Econtrario non assentiendum Antonio Matthæo, qui, cum omnes falsatoribus monetarum appellandi licentiam denegent juxta *d. l. 1. C. de fals. monet.* unicus diversum sentit, & verba textûs non ad adulteratorem monetæ refert, sed ad militem, qui custodiam adulteratoris dolo malo dimisit *tr. de crimin. p. 824.* Sed nobis istud adhuc persuadere nequit. Dicitur quidem ibi de milite, qui personam susceptam de custodiâ exire fecerit, quod capite puniri debeat. Deinde v. sequitur: *Appellandi etiam privato licentia denegetur.* Quis v. hîc privatus? non utique miles, quippe qui in publico ministerio est, & verbis immediatè sequentibus privato contradistinguitur hoc sensu: Privatus non habeat appellandi licentiam. De militis verò nomine aut promoti gradu ad nos (uti habetur in Codice Theodosiano; Justinianus substituit: *ad competentes iudices*) referatur. Ergo cum optimè sibi hîc constet sensus, nec alius propter adversativam, verò, concipi possit, non opus est ut appellationis denegationem de milite falsatorem ex custodiâ dimittente intelligamus.

XXXVI. Ut verò de pœnis quæ lege sancita sunt in ordinem redigamus, præmittendum est primò, concurrere hîc Legem Corneliam de falsis, *l. 8. & 9. ff. ad L. Corn. de fals.* quæ proinde Lex Cornelianumaria dicitur Ciceroni, *orat. 3. in Verr.* cum Lege Juliâ Majestatis *l. 2. C. de fals. monet.* Cumque majestatis crimen duo sub se comprehendat capita, de perduellione alterum, alterum de crimine majestatis in specie ita dicto, uti exposui *exercit. 1. n. 37.* de utroq; capite participare poterit falsum numarium. De primo, si quis hostili animo aut studio novandi status publici jus ipsum cudentæ monetæ sibi arrogaverit: de secundo, si clanculum eade-

cuderit aut cufos & imagine principis signatos adulteraverit. Anton. Matthæus *de criminib. tit. de falso cap. 5. n. 6.* Negari tamen nequit, etiam in secundo hoc capite dari gradus, & nonnullos quidem tam exilis speciei, ut nisi communis obstaret Doctorum sententia, dubitari de iis, num rectè ad majestatis crimen referrentur, meritò posset. Sanè majestatis crimen hîc committi, definivit Constantinus Imp. in *d. l. 2. C. de fals. mon.* sed eo demum casu, quando quis nummos falsâ fusione format, h. e. quando quis nummos ipse cudit, quia tùm utitur jure, soli illi, qui majestatem habet, competente. At qui radit & excindit nummos à principe cufos, jus quod majestati competit propriè non involat, legem tamen nummariam & à principe constitutum modum violat, non intentione quidem, sed ipso facto & resultante inde effectu. Non enim hoc intendit principaliter, ut aurei posthac levioere pondere fabricentur, quippe quos ipse non facilè reciperet, sed ut illi quos rasit, & minutiores atque leviores fecit, probam adhuc speciem & justum pondus mantiantur, utq; ex suo tantum marsupio in exiliore isthac formâ publicam retineant æstimationem, de valore futuro, quo ab aliis expendi possint porrò, nihil omninò sollicitus. Ut maximè ergo concesserim, eos qui radunt monetam, capitalem mereri pœnam, non tamen admittendum erit eam ob rationem, quoniam in Legem Juliam majestatis incidunt, ut vult Antonius Matthæus *d. l. n. 7.* sed quoniam falsum committunt & quidem tale, quod in salutis publicæ detrimentum vergit. Quanquam non negem, etiam majestatis hîc aliquam subesse læsionem, quatenus scil. proba moneta, quæ principem maximè decet, & ex quâ probabiliter de principis regimine judicare licet, pessimè depravatur, & quatenus insigne hoc regale haud leviter attentatur, quippe quod non cudendi tantum continet potestatem, sed conservandi etiam monetam jam cusam, & leges nummarias custodiendi includit obligationem.

XXXVII. Præmittendum secundò, multifariam committi falsum circa monetam. Julius Clarus *lib. 5. sent. §. falsum.*

n. 37 quatuor hos modos recenset, committi falsum 1. fabri-
cando, 2. adulterando, 3. diminuendo, 4. illam sic falsifica-
tam, vel adulteratam vel diminutam expendendo. Alii plu-
res, pauciores alii modos referunt. Imperator Carolus V.
in Ordinatione criminali *art. III.* itidem in tribus subsistit:
In dreyerley weise/inquit, wird die Münz gefälscht. Erstlich/
wenn einer betrieglicher weise eines andern Zeichen drauff
schlägt. Zum andern / wenn einer unrecht Metall darzu setzt.
Zum dritten / so einer der Münz ihre rechte schwehre gefährlich
benimmt. Solche Münzfälscher sollen nachfolgender massen
gestrafft werden &c. Additur tamen in eodem articulo mo-
dus quartus: Oder auch ohne habende Freyheit münzet. Sequū-
tur hodiè pleriq; Doctores, qui vel in materiâ, vel in for-
mâ, vel in pondere depravationem fieri docent. Tiberius
Decianus *tr. criminal. l. 7. c. 23. n. 9.* Justus Meyer. *in Colleg. Argēt.
ad L. Cornel. de fals. n. 4.* Joh. Aquil. *de potest. & util. monet. c. 9.
corollar. 3.* Nos methodo nostræ insistentes, quia animad-
vertimus, nullam omninò causam à delicto immunem esse,
sed & circa efficientem, & materiam & formam & finem de-
nique crimen committi posse, secundum istum causarum or-
dinem etiam delicta nunc examinabimus, deq; eorum pœ-
nis, quâ fieri poterit brevitate, quid legibus sancitum sit, vi-
debimus.

XXXVIII. Quod efficientem causam attinet, supra
diximus, non alii jus monetam cudendi competere, præter-
quam ei, qui summum in Rep. habet imperium. Ex quo
sequitur, in majestatem peccare, qui talem potestatem sibi
arrogat, cum majestatem nullam habeat, ut maximè probæ
speciei & justis ponderis monetam fabricaverit. De quo cum
similiter jam supra dictum sit, plura hîc verba facere nolu-
mus. De pœnâ tantum solliciti adhuc erimus, ejus scil. qui,
cum summum non haberet imperium, monetam nec ponde-
re nec materiâ deficientem cudit. Formanda scil. est thesis
de monetâ probâ, quæ Zygo staten non metuit. Falsam n.
qui cudit sine autoritate publicâ, non efficientē tm. causam
evertit, sed in materiâ, & de hoc postea dicendi erit locus in

F

casu

casu igitur posito delinquentem flammaram exustionibus
mancipandum, ejusque bona fisco Regio seu Cæsareo addi-
cenda esse, per ampliationem dicit Glossa in l. 2. C. de fals. monet.
verb. obnoxii, eamq; sequitur Ludov. à Peguera decis. 46. n. 7. cui
adstipulantur Joseph. Mascard. de probat. conclus. 1069. n. 3. Di-
dac. Covarruv. in vet. numism. collat. c. 8. n. 3. Jacob. Menoch. de
arb. jud. quest. cas. 316. n. 15. 17. Fabian. de Monte de empr. vend.
quest. principal. 5. n. 6. 7. Anton. Perez Cod. de fals. monet. n. 10.
Henr. Zoef. comm. in ff. ad L. Corn. de fals. n. 13. Sanè tam aperta,
nullibi habetur constitutio, quæ disertè pœnam sanciat in eū,
qui regali destitutus autoritate monetam probam fabricave-
rit. Quanquam n. de iis, qui adulterina numismata fecerint,
nonnullæ in Codice Theodosiano sub tit. de fals. monet. extent
constitutiones; adulterinum tn. numisma non de eo tantū in-
telligi potest, quod à privato cuditur, sed etiam & quidem po-
tissimum de eo, quod ex materiâ minus probâ fit. Textus tamē
in l. 3. Cod. Theod. eod. proximè nî fallor, rem attingit. Verba
hæc sunt: *Si quis nummum falsâ fusione formaverit, universas e-
jus facultates fisco addici præcipimus, atq; ipsum severitate legitimâ
coërceri, ut in monetis tantum nostris cudenda pecunie studium,
frequentetur. Dat. prid. Non. Jul. Med. Constantino A. VII. & Con-
stantio Cæs. CONSS. h. e. anno post Christum natum CCCXXVI.*
Hactenus Constitutio, quæ quidem etiam in Codice Justinia-
neo habetur, in l. 2. eod. sed cum firmate quodam desumpto ex
l. 5. Cod. Theod. eod. In verbis a. allegatis attendendum est præ-
cipuè ad causam sanctionis finalem, quæ est; *ut in monetis tan-
tum nostris cudenda pecunie studium frequentetur.* Atqui in mo-
netis Imperatoriis non nisi probi cudebantur nummi. Impul-
siva igitur causa fuisse videtur, quod etiam extra monetas Im-
peratorias probi nummi cuderentur, quodq; essent, qui tale jus
sibi arrogarent. Deinde id etiam considerandum est, quod
non de nummo in materiâ falso, sed de falsâ fusione loquatur
Imperator, h. e. de illâ, quæ destituitur autoritate. Non malè
igitur textus ille ad casum præsentem, uti nuper formavimus,
applicari poterit. Conf. Jacob. Gothofr. ad d. l. 3. Pœnæ v. in
eo de-

eo determinatae sunt 1. confiscatio bonorum, 2. secundum severitatem legitimam coercitio. Sed quænam illa? Constituerat idem Constantinus anno CCCIX. ut decurio vel decurionis filius adulterinam monetam faciens in perpetuum mitteretur exilium, plebejus confiscatis bonis perpetuæ damnationi dederetur (quod de dānatione in metallū accipio, quanquā Jacobo Gothofredus ea verba de perpetuā deportatione interpretetur) servus ultimo supplicio subjugaretur, uti habetur in *l. 1. C. Theodos. de fals. mon.* Post biennium, anno scilicet CCCXXI. sancivit, ut capitali supplicio plecterentur adulterinæ monetæ rei, *l. 2. C. Theodos. eod.* Severitas igitur legitima capitale decernit supplicium, & hoc, uti ex apparatu dictæ *l. 2.* confici posse videtur, ultimum. Doctores verbis *l. 2. C. Justin. eod.* insistentes in ignis supplicium consentiunt, à quo tamen excipiunt eum, qui nomine alterius principis, quam sui, & in alieno territorio fabricavit monetas. Joseph. Mascard. *de probat. conclus. 1069. n. 5.* Jacob. Menoch. *de A. J. Q. cas. 316. n. 26.*

XXXIX. Haud paulò mitior & benignior fuit Carolus V. Imperator in *ordinat. criminal. art. 111.* cujus sanctio ita habet: **Welcher aber der Münze ihre rechte schwehre gefährlicher weise benimbt/oder auch ohne habende Freyheit münzt / der soll gefänglich eingelegt/und nach Rath am Leibe oder Buch nach gestalt der Sachen gestrafft werden.** Decernitur hinc pœna arbitraria, quæ carceris esse potest, relegationis, fustigationis aut etiam multa pecuniaria, sive privatus is fuerit, sive princeps, civitas, aliusve status autoritate & privilegio monetandi destitutus. Carpzov. *prax. criminal. qu. 43. n. 20. 21.* Nec distinguo hinc, utrum Imperatorium characterem, an verò alterius cujusdam principis Imperii, impresserit, cum ad pœnam sufficiat, quod sine autoritate, ohne habende Freyheit / causa fuerit moneta. Vid. Jac. Menoch. *de A. J. Q. cas. 316. n. 29.* Andr. Knichen *de Sax. non prop. jur. verb. LUCUM c. 5. n. 381.* Quid verò, si extranei principis characterem monetæ quis impresserit? Neque hunc quidem impunitum dimittendum esse arbitror, quia adhuc verum est, formatam fuisse istiusmodi monetam sine auto-

ritate & privilegio, dasß er ohne habende Frenheit gemünkt /
quanquam huic fortè decernenda sit pœna in gradu remissiore.
Vid. Jac. Menoch. *d. l. n. 43. seq.* In ipso tamen casu principali
pœnam etiam acerbiozem, quàm fustigationis est, infligi quã-
doq; posse haud frustra sentio. Supra dixi, in perduellionis
crimen incidere eum, qui hostili animo aut studio novandi
status publici, jus eudendæ monetæ sibi arrogat. At perduel-
lionis pœna quæ sit, *exercitatione primâ n. 85. seqq.* exposui. Du-
bium igitur mihi nullum est, posse hoc casu delinquentem sup-
plicio ultimo puniri, eoq; pro ratione circumstantiarum seve-
riore aut levioze. Et hoc volunt, nî fallor, verba constitui-
onis Carolinæ, *am Leibe/nach gestalt der Sachen &c.* ita ut pœ-
nam corporis ad ultimum supplicium usq; extendere liceat.

XL. Circa materiam monetæ variè delinquitur. Cum
n. non ex aliâ, quam quæ publicè electa est, conflare moneta
debeat *l. 1. ff. de contr. empt.* & quidem in iusto & præscripto pon-
dere, non illi tantùm peccant qui pedem monetarium non ob-
servant, sed etiam qui nummos benè jam compositos radunt,
lavant, tingunt &c. qui omnes, ut puniantur, Reip. maximè
interest. Fuit autem in genere olim constitutum, ut qui num-
mos aureos raserit, tinxerit vel finxerit, siquidem liber fuerit,
ad bestias dari, si servus, summo supplicio affici debeat, *l. 8. ff.*
ad L. Cornel. de fals. Tingi dicuntur nummi, dum inaurantur
aut inargentantur. Anton. Matthæ. *de criminib. tit. de fals. c. 4.*
n. 2. & Dionys. Gothofred. *ad d. l. 8.* De ipsâ verò pœnâ, quam
ex personâ liberorum & servorum distinctam facit Ulpianus *d.*
l. 8. dubium mihi exortum est. Quid enim differt ad bestias
datio à summo supplicio? præsertim cum inter capitis pœnas
referatur, bestiis objici, *l. 11. §. fin. ff. de pœn.* & humiliozes, qui
in L. Cornel. de sicariis peccant, bestiis subjici jubeantur,
l. 3. §. 5. ff. ad L. Corn. de sicar. Ait Lipsius *l. 3. de cruc. c. 11.* aliud ef-
se, dare ad bestias, aliud objicere bestiis, sed rationem diffe-
rentiæ non ponit. Eam v. explicat Petrus Gregorius *l. 31. syn-
tagm. jur. c. 20. circa fin.* nimirum eo casu quo quis ad bestias da-
tus fuisset, certationis discrimen subire quidem eum oportuis-
se, nul-

se, nulli tamen amplius pœnæ obnoxium mansisse; eum v. qui objectus feris fuisset, si intactum eum feræ reliquissent, alio nihilominus supplicio remotum fuisse. Mihi distinctionis ratio non satis valida videtur, nec unico Vitellii exemplo, quod in hanc rem adducit Gregorius, stabiliri potest. Si quod statuendum fuerit discrimen, id fortè erit, quod ad bestias dati cum illis pugnandi habuerint potestatem & licentiam, bestiis verò objecti nullam talem habuerint, aut saltem non in eum finem objecti fuerint, cum sæpè ligati & cruce penduli objicerentur. Utrobique tamen vitam amittebant damnati, uti patet ex l. 6. §. 6. ff. de injust. rupt. irr. & in primis ex l. 29. ff. de pœn. ubi & damnatio ad bestias inter ultima supplicia refertur, & per damnationem istam longum nonnunquam tempus occupari dicitur. Atque hinc promiscuè sæpè & dari ad bestias & objici bestiis dicuntur delinquentes. Ita Julius Paulus lib. 5. sent. tit. 24. parricidas dicit dari ad bestias; sed eos objici bestiis dicitur in l. 9. ff. ad L. Pomp. Pari modo inter Græcos Simeon Metaphrastes dicit Trajanum Imp. jussisse Ignatium *ἡρώδης ἐκδοθῆναι*; Sed Nicephorus l. 3. c. 19. dicit jussisse, *λέξαι τὸν ἡρώδη θῆναι*. Quo ipso corrui differentia à Petro Gregorio conficta. Et ex his colligere licet porrò, damnatos ad bestias etiamsi unam aut alteram beluam superassent, non tamen dimissos h. e. pœnâ fuisse solutos, & hinc planè singulare atque irregulare esse, quod de Androclo pœnâ soluto, qui ad pugnam bestiarum datus fuerat, refert Agellius l. 5. not. Att. c. 14. Conf. Jacob. Rævard. l. 2. var. c. 14. Sed nec illud prætereo, quod servi pœnæ fiebant non illi tantùm, qui bestiis subjiciebantur §. 3. Inst. quib. mod. jus patr. pot. solv. sed etiam, qui ad bestias dabantur l. 12. ff. de pœn. Servus pœnæ a. non liberabatur facilè, nec aliter, quam beneficio principis l. 8 §. 12. ff. de pœn. Cum igitur damnatio ad bestias vitam adimat, & ultimis suppliciis accenseatur per d. l. 6, §. 6. ff. de injust. rupt. & l. 29. ff. de pœn. difficile erit, differentiam exponere, cur ab Ulpiano in supra citatâ l. 8. ff. ad L. Corn. de fals. non perinde, ut servus, summo supplicio affici dicatur liber, qui ad bestias datur. Statuenda v. omninò est aliqua

differentia, eò quod inter liberum & servum quoad pœnam jure Romano semper habitum fuerit discrimen, & in omni supplicio severiùs servi, quàm liberi puniti fuerint. l. 28. §. fin. ff. de pœn.

XLI. Quapropter, ut de differentiæ ratione constet, puto ego, summum supplicium hîc non generaliter sumi pro quovis mortis genere, sed specialiter pro summo supplicio, quo servi puniebantur h. e. pro cruce. Didici id à Paulo Jcto, qui lib. 5. sentent. tit. 21. ita scribit: *Si servi de domini salute consuluerint* (scil. Mathematicos) *summo supplicio, id est cruce, afficiuntur.* Crux n. servile erat supplicium, quod notat Lipsius l. 1. de cruce. c. 12. At crux majus erat supplicium & gravius, quàm ubi quis condemnatus erat, ut cum bestiis depugnaret. Notat itidè id Paulus l. 5. sent. tit. 17. *Sûma, inquit, supplicia sunt, crux, crematio, decollatio: mediocriù a. delictorù pœnae sunt metallum, ludus, deportatio &c.* Ecce ludus hîc pro mitiore pœnâ habetur, quam crux. Per ludum a. hîc intelligitur ludus venatorius, observante Cujacio *ibid.* ad quem qui condemnati fuerant, populi voluptatibus reservabantur, atq; hi, uti ex Rufino idem notat Cujacius l. 13. *Obs.* 10. post quinquennium pileari, ac deinde post triennium rudem accipere, atque ita liberari solebant. Quod a. Cujacius porrò putat, meliorem eorum fuisse conditionem, quam illorum, qui ad bestias dampnati fuerunt, quod hi scil. statim consumerentur, non satis convenire videtur d. l. 29. §. 31 ff. de pœn. quin puto ego, damnatos ad bestias generaliter dici tum de illis, qui ad ludum venatorium condemnati fuerunt, tum de illis, qui condemnati fuerunt, ut bestiis objicerentur. Quicquid hujus sit, si verum est, quod antea ex Rufini interpretatione adduximus, non malè statuit Antonius Matthæus *de criminib. lib. 48. tit. 18. n. 5.* Ulpianum in textu, de quo nunc sermo est, figuratâ significatione usum, & per bestias ludum venatorium intellexisse. Unicum id obstat, quod eâ ratione pœna generaliter omnibus personis liberis applicari non potuerit, eò quod juniores tantum in ludum venatorium damnari solebant, l. 8. §. 11. ff. de pœnis, & illi imprimis, qui alicujus roboris erant.

erant. *l. 31. ff. eod.* quomodo ergò applicari hæc pœna potu-
 isset illis, qui infirmiores vel ætate vel viribus erant? cum hi
 dignè populo Romano exhiberi non possent, quod ad ludũ
 venatorium requirere videtur Modestinus, *d. l. 31.* Idq; facit,
 ut arbitrer, generaliter damnationem ad bestias habitam
 fuisse pro mitiore pœnâ, quam esset pœna crucis, etiamsi be-
 stiis objiceretur delinquens; & hinc differentiam in *d. l. 8.*
 non in eo quærendam esse, quod altera pœna mortem in-
 ferret, altera non inferret, sed potius in diverso mortis ge-
 nere, & quod alterum ignominiosum aut diuturnum magis
 esset.

XLII. Extant & aliæ in codice tũm Theodosiano, tũm
 Justinianeo constitutiones, quibus crimen hoc repressum
 fuit, sanctionibus acerbissimis refertæ. Jubet Constantinus
 monetarum adulteros flammaram accensionibus tradi, neq;
 eorum modo bona publicari, sed & domum ipsam, in quâ
 adulterini nummi excusi fuérunt; ac ne dominum quidem i-
 gnorantem excusari, nisi aut procul abfuerit, aut statim at-
 que rescivit, quod in suis ædibus factum est, ultrò prodide-
 rit. Viduis tamen infelicibus & pupillis innocentibus hu-
 maniter parcendum esse monet. Sed interea tutores, qui
 ignorare, quod in domo pupillari fieret, non debebant, con-
 demnat, tantum ut fisco de suo pendant, quanti domus illa
 est. Condemnat etiam eos, qui ministerium præbuerunt, ut
 unâ cum falsariis ipsis supplicio capitali plectantur, *l. 1. C. de
 fals. monet. quæ coaluit ex l. 2. & 4. Cod. Theodos. eod.* Add. Ja-
 cob. Gothofred. *ibid.* Eâdem severitate constituit idem Con-
 stantinus in *l. un. C. Theodos. si quis sol. circ. exter.* ut si quis men-
 suram circuli exterioris adroserit, ut ponderis minuatur quã-
 titatem, vel figuratum solidum adulterâ imitatione in ven-
 dendo subjecerit, capite puniatur aut flammis tradatur, vel
 aliâ pœnâ mortiferâ. Pari modo Constantius Imp. præmio
 accusatoribus proposito solidorum adulteros flammaram ex-
 ustionibus mancipari jubet *l. 5. Cod. Theodos. de fals. mon.*

XLIII. Vivicomburium cum inter atrocissima suppli-
 cia habitum semper fuerit, ansam dedit disquirendi, num
 promi-

Vilix

promiscuè id decerni debeat, si quovis modo falsum circa
monetam commissum fuerit. Dum n. fabricant aliqui tan-
tùm monetam, aliqui tantùm exponunt, & inter hos nonnulli
decepti antea ab aliis, aliqui & fabricant & exponunt, non vi-
detur omnium eadem esse malitia, nec idem genere delictum,
nec eadem proinde pœnâ coercendum. Sed dubito ego, u-
trum distinctionem talem admittant verba legis. Disertè
dicitur in *l. 1. C. de fals. mon.* ut qui ad hoc delictum ministeriũ
præbuerint, cum eo, qui fecit, supplicio capitali plectantur.
Dicitur porrò, facti conscios etiam dignis suppliciis addici
debere, debere & nescientem patrem familiã, in cuius ædi-
bus tale crimen commissum est, istis suis ædibus privari; cui
accedit porrò, quod in Digestis eadem pœnâ cum fabricato-
re punitus fuerit, qui cum prohibere tale quid potuisset, nõ
prohibuit. *l. 9 §. 1. ff. ad L. Cornel. de fals.* Quæ argumentum fa-
ciunt, multo maiorem pœnam promeruisse eos, qui vel fa-
bricant, vel expendunt tm. monetã adulterinã. Et quidẽ de fa-
bricatoribus tantùm, non etiam simul expendentibus clara,
nĩ fallor, sunt verba textus: *cum eo, qui fecit &c.* Expenden-
tes autem ad eos pertinent, qui ministerium præbent. Quis
n. magis promovet negocium, quam qui monetam falsam
expendit? cum præsertim ad hoc fabricetur moneta, ut ex-
pendatur, & commerciis hominum inserviat. Sive igitur
fabricetur tantùm ab aliquo moneta adulterina, sive expen-
datur tantùm, dum tamen dolo id fiat, utrobique pœnam le-
gis Constantini locum habuisse reor, cum & olim expenden-
tes eadem Legis Corneliæ pœnâ affecti fuerint. Sebast. Gvaz-
zin. *de confiscat. bon. conclus. 13. ampl. 11. n. 8.* Neq; distingvo, utrũ
semel, bis, terve, an pluries quis in tali delicto versatus fue-
rit, nec, utrum pauci an multi nummi facti fuerint, quia eti-
am in paucis læditur majestas & committitur falsum mone-
tariũ, præsertim, cum nec ipsa Lex ullam hĩc faciat distincti-
onem. Putat v. Jacobus Gothofredus *ad l. 5. C. Theod. de
fals. mon.* severiores fuisse leges in falsæ monetæ aureæ reos,
quam in eos, qui in arẽã aut argenteã deliquerint. Quod
uti non caret ratione, ita perpetuò tale discrimen observa-
tum fuisse, non ausim asserere.

875.

XLIV. Jura Imperii hodierna non multum à veteribus discrepant, nisi quod in mitiorem partem alicubi inclinent. Sic n. disponit Carolus V. Imp. *in ordinat. criminal. articul. iiii.* Welche falsche Münze machen / zeichnen (nota hinc, etiam hodiè flammaram exustionibus mancipari, qui fabricant tantum, aut qui characterem tantum imprimunt) oder dieselbige falsche Münze auffwechseln / oder sonst zu sich bringen (videntur sub his verbis comprehendi etiam illi, qui ab aliis decepti fallam monetam accepérunt) und wiederumb gefährlich und bößhafftiglich dem Nächsten zum Nachtheil wissendlich ausgeben (particula alternativa præcedens, oder / ostendit, etiam eos, qui ipsi non fabricarunt, sed expendunt tantum dolosè monetam falsam undecunque aut quomodo-
cunque acceptam, non aliâ pœnâ esse afficiendos,) die sollen nach gewohnheit auch Satzung der Rechte (intelligit jura Romanorum & consuetudinem ex iis receptam. Aliàs n. nec leges, nec consuetudines ubique & semper eandem pœnam tenuérunt. In Legibus Longobardorum *lib. 1. tit. 28. leg. 1. § 2.* Rex Rotharis primum & deinceps Hludovicus Imperator constituit, ut, quisquis monetam falsam percusserit, manus ei amputetur : In legibus Wisigothorum servituri addicit eorum Rex falsæ monetæ fabricatorem. *lib. 7. tit. 6. leg. 2.*) mit dem Fruer vom Leben zum Tode gestrafft werden : Die ihre Häuser darzu wissendlich leihen (lex Constantini hinc severior est, quæ & ignorantis Dominis, in proximo is constitutus est, ædes fisco addicit) dieselbe Häuser sollen sie darmit verwickelt haben. Welcher aber der Münz ihre rechte schwelche / gefährlicher Weise benimmt (quod fit radendo, circumcidendo, lavando &c.) oder auch ohne habende freyheit Münzet / der soll gefänglich eingelegt / und nach Rath (scil. superiorum aut collegii alicujus Jurisprudentum, secundum articul. ult. Ordinationis Carolinæ) am Leibe oder Guth nach gestalt der Sachen (Dixi supra etiam illos quandoque, qui bonam & probam monetam cudunt, dum tamen autoritate destituantur, certo casu ultimo supplicio affici debere. Idem evenire potest in

G

est in

est illis, qui radunt, circumcidunt lavant, aut alio modo
corrumpunt, uti disertus eâ de re habetur textus in Ferdinan-
di edicto monetario de ann. 1559. §, Hierauf sehen &c: ibi: an
Leib / Leben / oder Gut nach gestalt der sachen / quatenus scil. de-
lictum ex circumstantiis aggravatur, aut extenuatur) gestrafft
werden. &c: Observari a. insuper hic velim etiam illud, a-
gere constitutionem in genere de moneta h. e. tali, qualis in
Imperio Germanico cuditur. Cuditur a. non ab Imperatore
tantum, sed aliis etiam principibus inferioribus, & ab omni-
bus quidem ad normam præscriptam. Per consequens poenæ
sancitæ non Imperatoriam tantum monetam custodiunt, sed
inferiorum etiam principum; ut non minus in hac, quam in il-
lâ locum habeant. Vid. Carpzov. *prax. crim. quest. 42. n. 35. seqq.*
Jacob. Alemann. *in palæstr. consultat. 8. pag. 886.* Cumq; constitu-
tio non distingvat inter majoris & minoris speciei monetam,
neq; à nobis aliquam distinctionem fieri debere arbitror. Nec
tamen improbo, si quis Dn. Scabinos Lipsienses secutus in mi-
tiores sententiam inclinet, & ei, qui semel aut bis minimi va-
loris monetam fabricaverit, fustigationis aut relegationis
pœnam dictaverit. Carpzov. *d. l. n. 55 seq.* Add. Jacob Alemann.
in palæstr. d. consultat. 8. quest. princ. 14. restrict. 1. pag. 925.

VLV. Cæterum putat Carpzovius *d. l. n. 71.* falsatorem
monetæ peregrinæ, qualis scil. ab extraneo principe, qui status
Imperii non est, cudi solet, mitiori supplicio, & quidem poenâ
gladii puniendum esse. Ego non omninò dissentio, distincti-
onem tamen facio inter monetam peregrinam, quod alia pu-
blicè per expressam legem sit recepta, alia publicè reprobata &
alia deniq; nec recepta nec reprobata, sed per cõnventionem per-
missa. Primi generis monetam qui falsaverit haud aliâ poenâ pu-
niendû esse arbitror, quâ quâ puniri solet, qui imperialē falsavit,
eò scil. quod illa veluti adoptataj & jure civico donata sit, ut
perinde in Imperio atq; Imperialis moneta alia valeat, nec quic-
quâ in cõmerciis ab hac differat. In tertio genere, qui falsum
committit, cum Carpzovio sentio, gladii poenâ eum plecten-
dum esse. Quamquam n. hoc casu majestatis crimen non con-
currat, falsitas tn. tam enormis committitur, ut propter dam-
num, quod Reip. inde nascitur, ultimi supplicii poena meritò

irro-

876.

irrogetur. In secundo v. genere sufficere arbitror pœnam, quâ animadvertitur in eos, qui monetam reprobata[m] & prohibita[m] reducunt, & in commerciis restituunt. Etsi n. qui circa istiusmodi monetam falsum committunt, duplici modo delinquere videantur, & quod contra prohibitionem eam restituunt, & quod nō integrā nec infucata[m], sed falsā & adulterinā; posteriq[ue] tamē ideō nō attenditur, quia, ubi res in se omninō prohibita est, nō necesse est amplius disquirere de integritate ejus aut vitio, nec idcirco qualitas istius modi augere aut minuere potest delictū. Pœnæ n. cōtra vitiantes monetā debent intelligi de moneta usuali, & quæ expendi potest. Tiber. Decian. *tr. crim. l. 9. c. 26. n. 11.* Pœna a. eorum qui monetam reprobata[m] restituunt in Edicto Ferdinādi monetali §. *Auff das daß &c.* his decernitur verbis: *Zmfall aber einer oder mehr solches verbrechen/und über dies unser Verboth, die einführung thun würde/der oder dieselben sollen nicht allein das eingeführte Geld/sondern auch ihr Leib und Gut/nach gestalten dingen/verwirckt und verfallen haben.*

XLVI. Quod vero Carpzovius *d. q. 42. n. 82.* porro putat ex textibus juris civilis probari posse, pœnam ignis non habere locum in iis, qui grossos argenteos aut æreos auro tingunt vel cooperiunt, ac postea deauratos pro aureis vel ducatis expendunt, vereor ego, ut persvaderi omnibus possit, severitatem legum attendentibus. Sanè Ulpianus in *l. 8. ff. ad L. Corn. de fals. & radentes, & tingentes, & fingentes nummos aureos*, iisdem pœnis subjici debere scribit. Neq[ue] id ullibi mutatum expressè legitur, quanquam mutatum sit genus pœnæ. Constantini autem sanctio, quæ extat in *l. 2. C. de fals. monet.* quamq[ue] præ cæteris maximè urget Carpzovius, nexum continet, ut supra dixi, duarum legum separatarum, diversis temporibus promulgatarum, & à diversis etiam Imperatoribus, uti ostendit *Lex III. & V. Cod. Theodos. cod.* Imò nexum illum conglutinavit Tribonianus adhuc per aliam tertiam legē videlicet *§. Cod. Theodos. eod.* quæ à Valentiniano, Theodosio & Arcadio est profecta. Prima igitur textus in *l. 2. Cod. Justinian. eod.* pars quæ terminatur in verbis, *frequentari volumus*, ex Constantini lege est, quæ est *l. 3. in Cod. Theodos.* lata anno post Christum natum CCCXXVI. Verba quæ sequuntur (*Cujus obnoxii majestatis crimen committunt*) deprompta sunt ex *l. 8. Cod. Theodos.*

odos. eod. latâ anno CCCXXCIX. à Valentiniano, Theodosio & Arcadio. Ultima tandem, quæ incipiunt & premio accusatoribus &c: Constantium autorem habent in l. 5. C. Theod. eod. qui eam promulgavit anno CCCXLIII. Ex his tribus legibus spacio sexaginta annorum, & quod excurrit, compositis atq; promulgatis, Tribonianus unam fecit, eamq; uni Constantino adscripsit. Nec ergo, quod de poenâ exustionis dicitur, restringi cōmodè potest ad eos tantū, qui falsâ fusione nūmos formant, h. e. qui nūmos ex falsâ materiâ cudant, ita ut hi tantū intelligi debeant, alii verò falsarii excludātur. Age tamē cōsideremus dictā l. 2. in Cod. Justin. non ut conglutinatā, sed ut ab ipso Constantino, aut si mavis, à Justiniano conscriptam, ipsa ejus verba disertè ostendūt, subjectū, quod flāmarū exustionibus mancipari debet, esse adulterū solidorū. Atqui Adulter solidorū nō ille tantū est qui falsâ fusionē format nūmos, sed etiam qui tingit, qui lavat &c: Ut maximè ergo verba initialia fusionis tantū mentionem faciant, poena tñ. ubi decernitur, non in fusores tantū ea sancitur, sed in quovis solidorum adulteros. Facit huc & confirmat id quod dixi Constitutio Constantini alia, quæ habetur in l. un. Cod. Theodos. si quis solid. circ. exter. incid. ubi, postquā eos, qui solidis ejusdē pōderis sed diversæ formæ diversam æstimationem faciunt, aut capite puniri aut flammis tradi, vel aliā poenā mortiferā plecti jusserat, immediatè subnectit. Quod ille etiam patietur, qui mensuram circuli exterioris adroserit, ut ponderis minuat quantitatem, vel figuratum solidum adulterā imitatione in vendendo subjecerit. Quæ verba ultima non minus inaurantibus conveniunt, quam cudentibus aut fundentibus; cū & illi figuratos solidos adulterā imitatione in vendendo subjiciant. Et hinc Anianus in interpretamento ad istum textum distinctè magis explicat: Quicumq; solidum circumciderit, aut adulterum supposuerit aut falsam monetam fecerit, capite puniatur. Quicquid v. tandem hujus sit, Carpzovii sententia ab æquitate & benignitate se commendat, præsertim cum asperū semper, & atrocissimum visum fuerit supplicium flāmarū, quod meritò in pronunciando ipsi etiam abhorrent judices.

XLVII.

877

XLVII. Quia beati Carpzovii J.Cti acutissimi vestigiis nunc insistimus, breviter adhuc duas videbimus ejus regulas, quarum alteram de fabricantibus tantum, non simul expendentibus, alteram de expendentibus tantum, non simul fabricantibus monetam falsam composuit. Neutros in terris Saxonice vivicomburio puniri vult, (quanquam per leges Imperatoris utrisque poenam istam destinatam non diffiteatur) sed illos gladio seu truncatione capitis, hos vero fustigatione & relegatione perpetua plecti debere concludit. *dict. quest. 42. n. 91. & 97.* Ego nihil dissentirem, si quidem principi in decernendis poenis & scribendis legibus assisterem. Tam severa enim & acerba, cum sit flammaram poena, ut delictum penè superare videatur (unde nec Judæi eam nisi incestis, uti videre licet apud Joh. Selden. *de synedr. lib. 2. c. 13. n. 5.* nec Romani aliis, quam Magis applicabant. *Desider. Herald, ad Tertull. apolog. c. 49.*) & hinc meritò μέγιστον κόλασῆριον dicatur Clementi Alexandrino *lib. 4. Stromat.* & summa ignis poena Tertulliano, *ad Mart. c. 4.* Optime facit Carpzovius, quod in librandis poenis in mitiorem partem propendat. Num verò leges constitutæ & jura ista, secundum quæ in judiciis Saxonice pronuntiandum est, tam clara sint, ut in partes & probationes trahi possint, valde adhuc ambigo. Præcipuū fundamentū sumitur ex glossâ latinâ juris Saxonici *in art. 26. lib. 2. Land. Recht lit. A.* Ex quâ ego hoc observo, approbare eam poenam ignis jure civili constitutam in illos, qui falsam monetam cudunt. Nec quicquam addit, quod habere locum tùm demum debeat, sicubi cudentes simul expenderint; sed distinctionem tantum facit inter monetam Imperatoris, & Principis inferioris, à quâ tn. sententiâ ipse discedit Carpzovius, glossæ nec quicquam tribuens, *num. 36. 37. seq.* Hactenus igitur cum jure civili facit glossa latina *d. l. cudentes scil. falsam monetam*, ut maximè eam non expendant ipsi, flammis esse comburendos. Alterum fundamentum desumitur ex supra citato articulo CXI. Ordinationis Carolinae. Et fateor ego, majoris momenti mihi hoc videri, quam primum illud glossæ, & hinc meritò præmitti debere. Et consistit istud in hoc, quod verba *in dict. art. CXI. und widerumb gefährlich und böse*

boßhafftiglich dem Nächsten zu Nachtheil wissentlich ausgeben/
referenda sint ad utrosq; , quos in subjecto descripsit, hoc sen-
su: welche falsche münze machen/und wiederumb gefährlich und
boßhafftiglich dem nächsten zu Nachtheil wissentlich ausgeben/
die sollen mit dem feuer gestrafft werden. *item*: welche falsche
münze zu sich bringen/und wiederumb gefährlich &c: die sollen
mit dem feuer gestrafft werden. ita scil. ut utrobiq; expensio si-
mul requiratur. Conjecturalis tn. cum hæc sit explicatio, & in se-
quentibus poena decernatur juxta sensum legum Romanarum,
nach gewohnheit auch sagung der Rechte/ leges a. Romanæ in-
ter eudentem & expendentem monetam falsam non di-
stingvant, ut supra exposui, & ipse agnoscit beatus Carpzovius
num. 92. tam firmiter ei insistere non licet, ut in tenebris cum
eâ micare quis velit. Moveri tn. judex potest, ut in hoc du-
bio mitiorem eligat sententiam, nec propterea adversus legem,
donec de eâ apertius constet, commisisse quid dici queat. Et
hæc fortè mens est beati Carpzovii.

XLVIII. Vidimus hætenus de illis, qui cudunt tantum
monetam, non etiam expendunt. Videamus nunc etiam ex-
pendentes tantum, qui scil. monetam, quam expendunt, ipsi
non fabricarunt. Hos, dicit glossa latini juris Saxonici, non
esse comburendos, nisi sæpius & dolosè eam expendissent. Vi-
deamus quam benè. Textus ipse juris Saxonici *art. 26. lib. 2.* ita
habet: *Sibt der Münzer einen falschen Pfennig aus/also daß
er darmit kauffen will/es gehet Ihm an den Hals.* Verba hæc:
*es gehet Ihm an den Hals/ita interpretatur glossa, quod non
de corporis truncatione intelligenda sint, sed civiliter, de ca-
pite civili h. e. quod debeat mitti in exilium. At v. confundit
glossator poenam capitalem cum poenâ mortis. Non hæc, sed
illa de jure civili patitur hanc explicationem, quod contineat
ademptionem libertatis vel civitatis, l. 2. ff. de public. judic. l. 2. l.
28. ff. de pæn. l. 103. ff. de V. S. & ibi Joh. Gœddæus. At in textu ju-
ris Saxonici disertè dicitur, es gehet Ihm an den Hals/h. e. ut
latinè ibi dicitur: morte condemnatur. Similis phrasis habe-
tur *art. 39. d. lib. 2.* wer des Nachts korn stille/der verschuldet den
Galgen/stille er des tages/es gehet Ihm an den Hals/h. e. ut ita
dem*

dem in latino textu habetur, decolletur. & *art 37.lib.3.* wer den andern schleget/es gehet Ihm weber an den Hals/noch an sein gesund/h.e. ab hoc vitæ aut sanitatis non patietur detrimentum. Ubiq; de vitæ amissione explicatur phrasis, es gehet Ihm an den Hals. Nec profectò, qui in exilium mittitur, de eo dici potest, daß es Ihm an den Hals gehe. Cui addo & illud, graviozem esse pœnam, wenn es an den Hals geht/ quam est ea, wenn es zu Haut uud Haar gehet. Zu Haut und Haar strafen heißt der Sachß zu Staupen schlagen/Dhren abschneiden/durch die Backen brennen/und dergleichen. Rüdinger. *cent. 5. obs. 93.* Et ergò falsum est, quod dicit glossator, per mortis pœnam hîc intelligi exilium. Deinde oppidò notetur, agere, textum juris Saxonici de monetario. At monetarius propriè is est, qui rei monetariæ præfectus est, aut in monetis publicis operatur. Ren. Budel. *de monet. lib. 1. cap. 24.* Talem igitur, quia occasionem depravandi monetam quotidiè in promptu habet, mirum non est, ob unius falsi nummi expositionem mortis pœnâ affici. Nec ergò necesse est, ut invertamus sensum verborum, qui in se & perspicuus est, & ratione fultus perquam optimâ, & bono publico congruâ.

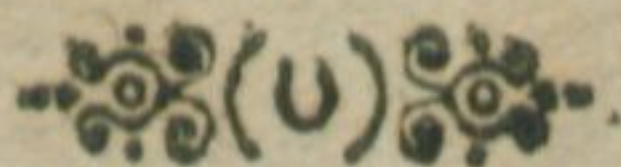
XLIX. Committitur v. in monetâ etiam falsum circa pondus, si quis minutiores fecerit nummos, eos raserit, circumciderit, aut alio modo attenuarit, quod crimen itidem severè punitum semper fuit. In digestis illustris hâc de re est textus *in l. 8. ff. ad L. Corn. de fals.* quem supra jam enucleatè consideravimus. In Codice Iustiniano capitali supplicio puniri jubetur, qui æternales vultus, dum fraudibus studet, duxerit violare *l. 3. C. de vet. numism. potest.* In Codice Theodosiano, qui mensuram circuli exterioris adrodit, ut ponderis minuat quantitatem, ea pite puniri debet, aut flammis tradi, vel aliâ pœnâ mortiferâ. *l. un. Cod. Theod. si quis sol. circ. exter.* Jure Imperii hodierno pœna est arbitraria. Ita n. sancitur in Ordinatione Carolinâ *art. CXI.* Welcher aber der Münz ihre recht schwehre gefährlicher weise benimmt/der soll gefänglich eingelegt/und nach Rath am leibe oder gut/nach gestalt der sachen gestrafft werden.

58
werden. Nee distingvi debet, utrum in argenteis, an verò aureis crimen hoc commissum fuerit, cum utrobiq; par ratio militer, ut ex *l. 8. ff. ad L. Corn. de fals.* contrarium, quod scilicet ad aureos tantum restringenda sit poena, probari firmiter vix queat. Vid. Carpzov. *pr. crim. qu. 43. n. 43. seq.* præsertim, cum in genere de solido disponatur *d. l. un. Cod. Theod.* & similiter de monetâ generaliter agat Ordinatio Carolina. Inter arbitrarias tamen poenas ut justa seruetur proportio, circumstantiæ probè sunt attendendæ, cum utiq; mitius animadvertendû sit in eum, qui pecuniam legitimum pondus excedentem eousq; raserit donec ad commune pondus redacta fuerit, & severius in eum, qui iusto etiam pondere & communiter observato detrahit; Conf. Carpzov. *d. l. n. 33. seq.*

L. Properamus ad formam, quam in valoris impositione & characteris impressione consistere supra diximus. Utrubiq; inveniuntur delinquentes. Et quidem, qui valorem monetæ mutant severâ animadversione represit Constantinus *d. l. un. Cod. Theodos. si quis solidi circ. extor.* Verba ita habent: *Omnes solidi, in quibus nostri vultus ac veneratio una est, uno precio æstimandi sunt atq; vendendi, quanquam diversa forma mensurata sit. Nec n. qui majore habitu faciei extenditur, majoris est precii, aut qui angustiore expressione concluditur, minoris habere credendus est: cum pondus idem existat. Quod si quis aliter fecerit, aut capite puniri debet, aut flammis iradi, vel aliâ poena mortiferâ.* Pertinet huc etiam *l. 3. C. Justin. de vet. numism. pot.* Principis enim solius est, valorem nummis imponere, & per consequens non potest nec debet quisquam eam potestatem sibi arrogare. Fateor tamen usu plerumq; & consuetudine invalescere æstimationem nummi, & hinc propter tenuia initia plerumq; latere ejus rei autores, eò quod talis æstimatio ut plurimum augeat valorem à principe constitutum, idq; augmentum cum expendens proficuum sibi esse speret, alter etiam, qui accipit emolumentum sibi inde aliquod promittit, nemo facile existit, qui id manifestet, donec in nervum erumpat usus, & jam adolevisse consuetudinem serò deprehendant rei nummarie præfecti. Conf. Jacob. Alemann. *in palæstr. consuls.*

809
Sult. 8. pag. 715. seq. Et hinc igitur difficulter licet in autores
mutaræ æstimationis inquirere, ut mirum non sit, tam pauca
in criminalibus judiciis dari exempla. Circa characterem v.
diversimodè peccari solet. Falsitas a. præcipua hæc est, quod
aliqui soleant aliorum principum imagines nummis suis multo
debilioribus imprimere. Ren. Budel. *de monet. lib. 1. c. 17. n. 14.*
Quæ falsitas, si ab eo committatur cui jus monetandi com-
petit, commissa n. ab eo, qui tale jus non habet, non ad for-
mam, sed ad causam efficientem propriè pertinet) quiq; supe-
rioris alicujus non subest imperio, per quem aliàs coërceri pos-
set, satis optimam & præpingvem suppeditat belli materiam,
quam princeps bonus meritò abhorret & detestatur.

LI. Circa finem tandem peccant illi, qui monetam
publicam & ad commercia destinata liquefaciunt, & totum
ejus officium invertunt. Dixi eâ de re supra, in Constitutione
Ferdinandinâ ignis supplicium istiusmodi delinquentibus esse
destinatum, sed id acerbum nimis visum fuisse Dominis Scabi-
nis Lipsiensibus. Ego hîc extra legem definire quid nolo, dum
præsertim gravitatem ejus delicti perpendo. Nec n. in prin-
cipem tantum injurius est, qui ejus monetam destruit, sed eti-
am in Rempublicam, quam instrumento commercia exercendi
privat. Quamquam non negem, mitius aliquod supplicium
videri satis proportionatum, nisi vel invalescat delictum, vel
sepius iteratum ab aliquo & ingens pecuniæ summa perdita fu-
erit. Aurifabris tamen permissum est in usûs suos quandoq;
monetas vertere, sub his tn. conditionibus 1. si haberi aliàs non
possit aurum aut argentum, 2. ut id fiat autoritate magistratus.
Verba ita habent in Edicto Monetario Ferdinandino: Derglei-
chen ob die Goldschmiede Gold-oder silber zur Nothurfft ihres
Handwercks nicht bekommen möchten / und die gülden
und silbern münzen verbrechen müssen / so sollen sie doch
ferner und mehres nicht brechen/denn so viel zu verlag ihres
Handwercks bedürfftig/und in keinen weg verkauffen/oder ver-
führen/bey vermeidung vorgesetzter Peen und straf/ Sie sollen
auch einige güldene oder silberne münzen nicht brechen/
ohne vorwissen ihrer ordentlicher Obrigkeit.&c.

QA 77A 2832

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

W
W

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8
Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8

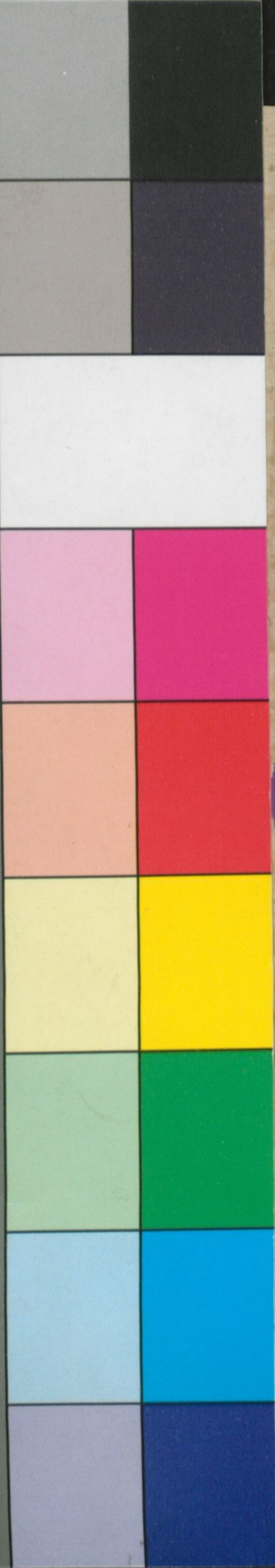
KODAK Color Control Patches

© The Tiffen Company, 2000

Kodak

LICENSED PRODUCT

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

DISPUTATIO
DE
IURIS
NATURALIUM
CONCEPTU MAGISTRI
POTENTISSIMI
SACRORUM MAGISTRORUM
UNIVERSITATIS
D. N. CA.
Facultatis Juridice
Halle, Collegium
in Halle
BURCHARD
Typis

